

10 juli 2009

ADVOCATENBLAD 9

KRONIEK AANSPRAKELIJKHEIDS- RECHT

*Advocaat bij
politieverhoor:
nog heel veel te
regelen*

*Weerzin en
verkilling in
de rechtszaal*

*Actualiteiten
tuchtrecht*

Procureur, niet verplicht wel zo zeker

De verplichte procureurstelling is afgeschaft per 1 september 2008.

Nu is de keus aan u. Zelf doen, of kiest u voor zeker?

Uitbesteden kan ook na 1 september 2008 aan elk van de 19 leden van de Procureurskring. Zij gaan op de vertrouwde, deskundige wijze door met het leveren van procureursdiensten. De 19 kantoren bieden de waarborg van voortzetting van procureursdiensten in alle arrondissementen. Dan weet u zeker dat uw instructies en stukken op tijd, op de juiste plaats terecht komen.

Voor informatie: www.procureurskring.nl

procureurs
kr1n9

368

In de **Kroniek aansprakelijkheidsrecht** de belangrijkste uitspraken vanaf 2007. Daarin springt het meest in het oog dat het goed werkgeverschap (art. 7:611 BW) een steeds bredere gelding krijgt. Hoe lang zal werkgeversaansprakelijkheid nog in zijn huidige vorm bestaan?

362

Een **verdachte** moet vóór het verhoor **met een advocaat kunnen overleggen**, en bij minderjarige verdachten mag een vertrouwenspersoon erbij. Maar diverse vragen zijn door de HR nog niet beantwoord, en een overstelpend aantal zaken moet op korte termijn worden geregeld.

365, 366
& 388

Dat het **tuchtrecht actueler** wordt, blijkt uit plannen om ook bij schorsingen naam en toenaam te publiceren. Nieuwe grenzen worden ook getrokken bij inzage in dossiers door witwasauditors, opstaan voor de rechter en publiekelijk citeren uit een p-v.

Welke advocaat heeft een **kluis met sorrydosiers** en onvoldragen fotorolletjes die niet uit het negatief-stadium kunnen komen? **363**

De uitlatingen van de president van Vietnam staan in **schril contrast** met de arrestatie van een kritisch advocaat kort erna. **364**

Sinds de **Collegevergadering** is er een nieuwe deken en opeens ook een nieuwe commissie die nadenkt over de beroepsopleiding. **365**

Deken Bekkers over de komst van zijn opvolger: 'het was een waardig verkiezing zonder **verliezers**' **367**

Bij de verkrijging van rijksmonumenten geen **onderscheid tussen natuurlijke** en rechtspersonen? Dan ook elders niet. **383**

.....
Verder...

Wijzigingen Wrb: nu ook LAT en mediation 367 » Best Practice Guide BOPZ 367 »
Doorgifte mailadres voor onderzoek substantiëringsplicht 367 Permanente opleiding 382 »
Personalia 382 » Geschillencommissie 386 » Tuchtrecht 388

Omslagfoto:
Hollandse Hoogte /
Rob Huibers

*Consultatierecht voor verdachte
voorafgaand aan politieverhoor*

Richtinggevende arresten beantwoorden niet alle vragen

Foto: Hollandse Hoopje / Herman Wouters

Een verdachte moet vóór het verhoor met een advocaat kunnen overleggen, en bij minderjarige verdachten mag een vertrouwenspersoon bij het verhoor aanwezig zijn. Maar hoe lang moet op een advocaat worden gewacht? En hoe kan precies ondubbelzinnig afstand van het consultatierecht worden gedaan?

.....
Robert Malewicz
redactielid
.....

Op 28 november 2008 sprak het Europese hof voor de rechten van de mens zich uit over het recht op toegang tot een advocaat in de

piketfase.¹ De uitspraak leidde tot veel discussie, vooral over de vraag of de verdachte recht zou hebben op overleg voorafgaand aan het politieverhoor en of de raadsman zelfs bij dat verhoor aanwezig zou mogen zijn.²

Op 30 juni jl. sprak de Hoge Raad zich in drie zaken uit over deze kwestie.³ De kern van de uitspraken is dat een verdachte voorafgaand aan het politieverhoor de ge-

legenheid moet hebben een advocaat te raadplegen. Uit het Salduz-arrest kan volgens de Hoge Raad niet worden afgeleid dat de verdachte recht heeft op aanwezigheid van een advocaat bij het politieverhoor. Maar *minderjarige* verdachten hebben volgens de Hoge Raad wel recht op rechtsbijstand tijdens het politieverhoor. Dat kan een advocaat zijn, maar ook een vertrouwenspersoon.

Uitsluiten(d) na klagen
Consultatie is een recht en geen absolute verplichting. De verdachte moet door de politie op dat recht worden

gewezen, maar hij kan van zijn recht op overleg met een advocaat afstand doen. Dat moet dan wel ondubbelzinnig gebeuren. Ook kunnen er 'dwingende redenen' zijn waardoor zonder voorafgaand overleg met een advocaat met het verhoor kan worden begonnen.

Indien de verdachte niet – of niet binnen redelijke grenzen – de gelegenheid is geboden om met zijn advocaat te overleggen, levert dit een vormverzuim op als bedoeld in art. 359a Sv. Mits de verdachte daarover klaagt dient de rechter in de regel de verklaringen die

In het overleg

In een overleg, verleden week, van het ministerie van Justitie, Orde, politie, de Vereniging van Strafrecht Advocaten (NVSA) en de Raad voor rechtsbijstand bleek al dat er op korte termijn – er dreigen immers bewijsuitsluitingen – een enorm aantal praktische zaken moet worden geregeld, vertelt advocaat en hoogleraar Taru Spronken. Er zijn nu 70.000 piketmeldingen per jaar, gespeculeerd wordt op een verviervoudiging ervan tengevolge van het consultatierecht. Per jaar worden ongeveer

.....
1 Salduz v. Turkije, EHRM 28 november 2008, appl. Nr. 36391/02
2 Zie R. Malewicz en G.P. Hamer, "U kunt er nu niet bij" is niet langer acceptabel, in *Advocatenblad* 19 december 2008, p. 787; M. Borgers, 'Een nieuwe dageraad voor de raadsman bij het politieverhoor?', in *NJB* 16 januari 2009, afl. 2, p. 88-93 en T. Spronken, 'Ja, de zon komt op voor de raadsman bij het politieverhoor!', in *NJB* 16 januari 2009, afl. 2, p. 94-100 en M. Jebbink, 'Salduz en de actieve raadsman', in *NJB* 23 maart 2009 afl.12, p. 732-736.
3 Zie HR 30 juni 2009, LJN BH3079, BH3081, BH3084.

Column

Matthijs Kaaks

Bert-Jan en de sorrydossiers

Bert-Jan Houtzagers. Laat ik hem kort introduceren voor wie hem nog niet kent. Hij is als Mr. Winston Wolf, de *problem-solver* uit de film *Pulp Fiction*. Hij is de man die zegt: 'Clean the fucking Catshuis' voordat de brandexperts van TNO hun werk af kunnen maken. Aan zo iemand hebben ze wat bij Algemene Zaken. Daarom noemen ze hem ook wel: *landsadvocaat*. Daar betalen ze graag voor.

Omdat 'advocaat' in het licht van de eigenlijke taakstelling van Bert-Jan misleidend kan zijn, wordt dat in de ambtelijke memo's meestal afgekort tot LA. Een advocaat is immers hinderlijk gebonden aan gedragsregels waarvan de meest beperkende luidt dat je geen zaak mag aanraden die 'ik in gemoede niet gelove rechtvaardig te zijn'. Problem-solver Bert-Jan heeft daar als LA niet zo snel last van.

LA Bert-Jan maakte furore bij de Zeeuwse tak van het CDA met zijn notitie *Weet je wel wat sorry kost*. Deze notitie werd op verzoek van Balkenende onder alle departementen verspreid. Het zijn gevleugelde woorden geworden. Jan Peter citeerde Bert-Jan dankbaar, toen hij zelf onder vuur kwam te liggen in het Catshuis-debat, met de woorden: 'Excuses hebben heel snel een juridische betekenis'. Ja, Bert-Jan kan de bewindslieden niet vaak genoeg waarschuwen voor naar excuses hengende proceslustige weduwen en wezen.

LA Bert-Jan is een politicus in een zwarte jurk. In de wereld van Bert-Jan en Jan-Peter is het de kunst om pijnlijke kwesties te dehumaniseren. Dat sust het politieke geweten. Daartegenover staat het veel beproefde stijlmiddel van de personificatie van zaken en begrippen. In de omstreden emailwisseling tussen LA Bert-Jan en de ambtenaren van Algemene Zaken stond de volgende treffende zin: 'Het rapport kan niet uit het concept-stadium komen.' We zien het rapport al worstelen in de la van Houtzagers. Het rapport werd later terechtgewezen als 'onvoldragen'.

De LA is in staat een explosief wandtapijt schriftelijk te sommeren zich buiten de discussie te houden. Als dat door zijn cliënt wordt gevraagd.

De LA heeft een kluis. Die kluis staat ergens in een kamertje van Pels Rijcken. Soms hoort de schoonmaker 's avonds laat, wanneer hij alleen in het stille statige pand loopt, angstaanjagende piepen en zuchten. Dat zijn de gesmoorde sorry's uit de sorrydossiers van de LA die tegen elkaar geperst wachten op een gekke klokkenluider. Het zou me niet verbazen als tegen de achterwand ook nog een fotorolletje ligt. Het rolletje dat jaren geleden terugkeerde uit Srebrenica, en plotsklaps sneuvelde. Het was een onvoldragen rolletje dat maar niet uit het negatief-stadium kon komen.

In de praktijk

Jan Boksem*

De consultatie kan telefonisch of per videoconferentie plaatsvinden, maar veel advocaten en cliënten voeren liever geen vertrouwelijke gesprekken door de telefoon en geven de voorkeur aan een 'ouderwets' vertrouwelijk gesprek.

Omdat veel verdachten die vast komen te zitten veel vragen hebben aan de raadsman, zal soms een gesprek van een paar minuten volstaan, maar het zal zeker kunnen voorkomen dat een gesprek van anderhalf uur nog niet voldoende is.

Wie betaalt het recht op raadpleging van een advocaat? Het ligt voor de hand de piketregeling (art. 40 Sv) zo aan te passen dat de verzekeringstelling niet het beginpunt vormt, maar de aanhouding. Voor de advocatuur betekent dit waarschijnlijk een aanzienlijke taakverzwaring. Er worden immers beduidend meer verdachten aangehouden dan in verzekering gesteld.

Misschien is het wel praktisch dat in ieder arrondissement in één of meer regiobureaus een advocatensprekkamer wordt ingericht. Alle aangehouden verdachten kunnen dan op het politiebureau aan de piketadvocaat – die daar bijvoorbeeld een dagdeel aanwezig is – worden 'voorgeleid'.

* Deze overwegingen zijn geput uit een artikel dat advocaat en hoogleraar Jan Boksem schreef in de nieuwsbrief Orde van de dag, op 2 juli jl.

zijn afgelegd voordat hij een advocaat kon raadplegen, van het bewijs uit te sluiten. En niet alleen de verklaringen zelf, maar ook het bewijs dat als rechtstreeks gevolg van die verklaringen is verkregen mag niet voor het bewijs worden gebruikt.

Nog minstens drie vragen

De Hoge Raad maakt in deze richtinggevende arresten duidelijk dat de uitspraken geen algemene regeling bevatten. De meer algemene overwegingen voorafgaande aan de beoordeling van de cassatiemiddelen dienen meer als uitgangspunt voor de lagere rechter. Daadwerkelijke regelgeving is aan de wetgever, aldus de Hoge Raad (r.o. 2.4). Daarmee is de discussie dus niet beslecht, sterker nog: er resten nog tal

van vragen die door de wetgever en in nadere uitspraken van de Hoge Raad zullen moeten worden beantwoord.

Zo kan men zich afvragen of een aanwezigheidsrecht tijdens het politieverhoor ook voor andere kwetsbare verdachten zou moeten gelden, zoals verdachten van wie op voorhand duidelijk is dat zij psychisch gestoord zijn.

Een tweede kwestie die moet worden opgelost is het afstand doen van het recht op consultatie. In welke gevallen kan dat en op welke wijze dient dat te gebeuren? De Hoge Raad stelt – in navolging van het Salduz-arrest – dat afstand van dit recht ondubbelzinnig moet blijken, maar wat gaat dit precies inhouden? Dient dit schriftelijk te gebeuren, en kan men er in latere instantie

360.000 verdachten van een misdrijf verhoord. Hoeveel daarvan kunnen op korte termijn worden verwerkt? Wie beoordeelt of een telefonisch consult voldoet? Moet de overheid al die bijstand betalen, dit met mogelijk nieuwe bezuinigingen op komst? Kunnen bij de verhoren van minderjarigen de ouders aanwezig zijn? Voor oktober wordt er geen regeling verwacht. Intussen is er de laatste maanden landelijk wel de 'richtlijn' gegroeid dat een advocaat 4 uur de tijd heeft om de verdachte te bereiken die na 'Salduz' een consultatierecht heeft. Al blijken nog niet in alle hoeken van het land advocaten hierop voorbereid. (LH)

Vervolg van pagina 363

op terugkomen? Te gemakkelijk afstand kunnen doen van het recht op voorafgaand overleg zou een onwenselijke uitholling van dat zojuist verkregen recht betekenen.

En wat is 'binnen de grenzen van het redelijke' de gelegenheid bieden voor overleg? De pilot *advocaat bij politieverhoor*, het nu lopende experiment in de arrondissementen Amsterdam en Rotterdam om advocaten bij politieverhoren toe te laten bij moord- en doodslagzaken, is inmiddels te beperkt van opzet. De in de pilot gestelde eis binnen 30 minuten op het politiebureau te zijn

4 Dit laatste geldt bijvoorbeeld bij het overleveringsrecht indien een aangehouden persoon zonder overleg met zijn advocaat heeft gekozen voor de snelle overlevering (de 'verkorte procedure').

wil men toegang krijgen tot de verdachte is niet langer houdbaar. Maar om 8 uur op een advocaat te gaan zitten wachten alvorens aan het verhoor te beginnen, lijkt ook niet redelijk.

Uitdrukkelijk en gemotiveerd

Wat na de uitspraken van 30 juni wel duidelijk is geworden is dat de advocaat van de verdachte die voorafgaande aan zijn politieverhoor geen overleg heeft kunnen voeren, daarover moet klagen in feitelijke instantie. Allereerst bij de rechter-commissaris en de raadkamer(s) gevangenhouding bij het bespreken van de ernstige bezwaren, en ook tijdens de inhoudelijke behandeling ter zitting bij de bespreking van het bewijs.

Alleen na uitdrukkelijke en gemotiveerde klachten over schending van het consultatierecht kan bewijsuitsluiting volgen

Alleen indien uitdrukkelijk en gemotiveerd verweer wordt gevoerd (met conclusie bewijsuitsluiting) kan bewijsuitsluiting volgen.⁵

5 Het ontbreken van een klacht in feitelijke aanleg valt de advocaten in de onderhavige zaken van 30 juni overigens niet te verwijten: hun zaken werden ver vóór 'Salduz' in feitelijke aanleg behandeld.

I DO NOT WANT!

De Amerikaanse advocaat Christopher Young Meek uit Baxter Springs geeft op de achterkant van zijn visitekaartje enkele krachtige tips aan zijn klanten.

No I do not even want to talk about giving up my rights until I have consulted a lawyer.

Yes I want to call a lawyer and call a member of my family.

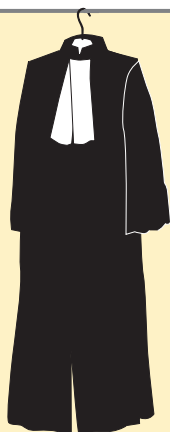
Yes I want to exercise my right to remain silent and to consult a lawyer without exception.

No I do not consent to a search of any kind.

If the cops had probable cause to search, they wouldn't be asking for your consent! Do not consent!

It won't 'help you' to talk without your lawyer present. If the cops are telling you the truth, they will let you call your lawyer. The cops are not your friends unless you are eight years old and lost! Call Chris now!

(Met dank aan Mark Stoet)

Vervolgde advocaten

Stichting Advocaten voor Advocaten

Uitlatingen president van Vietnam in schril contrast met arrestatie advocaat

Op 13 juni jl. is de Vietnamese advocaat, managing partner van het vooraanstaande kantoor DC Law en voormalig vicepresident van de Ho Chi Minh Bar Association, Le Cong Dinh, opgepakt en is zijn kantoor binnengevallen door de politie van de Vietnamese veiligheidsdienst. Mr. Le Cong Dinh vertegenwoordigde tal van journalisten, mensenrecht-

tenactivisten, schrijvers, bloggers en advocaten, onder wie de blogger Dieu Cay en de advocaten Nguyen Van Dai en Le Thi Cong Nhan. Bovendien publiceerde hij zelf regelmatig via diverse internationale media, zoals de British Broadcasting Corporation (BBC), Radio Free Asia (RFA) en overzeese Vietnamese websites die door de Vietnamese autoriteiten als

subversief worden aangemerkt. Ook was Le Cong Dinh betrokken bij een aanklacht tegen de staat in verband met een verleende concessie voor een bauxietmijn.

Le Cong Dinh is gearresteerd op verdenking van het verspreiden van propaganda tegen het regime en verrichten van staatsondermijnende activiteiten (maximumgevangenisstraf 20 jaar). Bij de verdediging van de advocaten Nguyen Van Dai en Le Thi Cong Nhan in november 2007 heeft Le Cong Dinh de desbetreffende bepaling onconstitutioneel en in strijd met internationale verdragen genoemd. Ook Amnesty International heeft bij de autoriteiten aangedrongen op herroeping van deze en dergelijke bepalingen. Sinds 2006 zijn ruim 30 dissidenten merendeels op basis ervan veroordeeld tot lange gevangenisstraffen wegens het ter discussie brengen van politiek en mensenrechten.

Op 6 juni jl. sprak de president van Vietnam, Nguyen Minh Triet, in Hanoi op het jaarlijkse congres van de International Association of Democratic Lawyers, waarin hij het respect en de steun voor progressieve advocaten onderschreef en hekelde hen die democratie en mensenrechten met voeten treden. In schril contrast hiermee de arrestatie van Le Cong Dinh slechts enkele dagen later.

Advocaten voor Advocaten (L4L) roept u allen op steun te betuigen en deel te nemen aan haar schrijffactie om Le Cong Dinh vrij te krijgen.

- Voor informatie over de situatie in Vietnam, voorbeeldbrieven of over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met Adrie van de Streek via e-mail info@advocaten-vooradvocaten.nl of bezoek de website www.advocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

College van afgevaardigden 24 juni 2009

'Wie weet wat eruit komt'

Er is een nieuw AR-lid en een nieuwe deken. En opeens is er ook een nieuwe commissie, die gaat nadenken over de inhoud en samenstelling van de beroepsopleiding van de advocaat.

.....
Tatiana Scheltema
.....

‘W over de procedure: daar gaan wij het nu niet over hebben. En aan het eind van deze dag is er ook niemand beschadigd, en zijn er geen verliezers.’ Met deze mededelingen luidde Willem Bekkers de eerste dekenverkiezing in.

AR-lid Herbert Cotterell presenteerde zich als vertegenwoordiger van de breed gevormde advocaat, met een sterke hang naar deontologie. Nauta-bestuurslid Jan Loorbach vertelde over zijn ervaring als jong advocaat met gefinancierde rechtshulp, waarbij een – in zijn ogen ‘stokoude’ – vrouw van vijftig alras haar bloes uittrok, ze was mishandeld. Beiden benadrukten het belang van een stevige presentatie naar buiten met nadruk op de rol van de advocaat in de rechtsstaat. Cotterell toonde zich geen voorstander van gecentraliseerd toezicht; Loorbach hield zich op de meeste dossiers nog wat op de vlakke. Op de vraag of de Law Firm School

in de toekomst ook openstaat voor stagiaires van andere kantoren antwoordde Loorbach politiek: die kantoren zouden soortgelijke specialistische opleidingen kunnen entameren.

De rest is geschiedenis. Na deze volgens Bekkers toch ‘wat merkwaardige procedure’ werd Jan Loorbach met 51 tegen 33 stemmen verkozen. Jan Leliveld, enige kandidaat voor de opvolging van Lotje van de Puttelaar, werd met algehele stemmen verkozen.

Niet te lang over praten

Na de lunch dook voor het eerst het woord ‘voldragen’ op, naar aanleiding van het voorstel schorsingen en schrappingen niet geanonimiseerd te publiceren op een website van de Orde. Of waarschuwingen ook worden gepubliceerd laat de AR aan het oordeel van de tuchtrechter in het concrete geval. AR-lid Voute hield het college voor dat er nu snel een standpunt naar de staatssecretaris moet om tegemoet te komen aan de publieke en politieke roep om transparanter toezicht. ‘Dit is,’ zei Hermine Voute, ‘nauwkeurig zo’n onderwerp waar je niet te lang over moet praten – ook al omdat de staatssecretaris het anders zélf gaat regelen. Er is weinig ruimte om de zaken te laten zoals ze zijn.’

De grootste verrassing deze middag kwam van AR-lid Louise van Veen, zij het dat wie goed naar Loorbach had geluisterd, het al had kunnen

weten: de AR stelt een commissie Stageopleiding in, die onder leiding van Bas Kortmann, rector magnificus van de Universiteit Nijmegen, zal onderzoeken welke eisen aan de verplichte beroepsopleiding moeten worden gesteld. Een ‘zwarte’ commissie heeft de AR voor ogen, ‘breed samengesteld’: ‘Jong, oud, grote en kleine kantoren worden erin vertegenwoordigd.’

Een beetje jammer dat dit belangrijke punt nu mondeling wordt behandeld, vond Lineke Bruins uit Den Haag. ‘Openheid, zeker over dit onderwerp, zou beter zijn geweest. U had dit op één A4-tje kunnen zetten. En krijgen wij de onderzoeksopdracht nog te zien, kunnen wij vragen meegeven?’ Maar Van der List uit Amsterdam gaf Kortmann en de zijnen liever de ruimte: ‘Wie weet wat eruit komt.’

Vervuiler betaalt

In een stief kwartiertje behandelde AR-lid Johan Kleyn later op de middag de financiële toestand van de Orde. Een overschrijding van het budget bleek grotendeels te wijten aan de inspanningen op het gebied van communicatie, met projecten als Toga op Tournee.

Portefeuillehouder nummerherkenning Lotje van de Puttelaar vertelde dat er een heel nieuw systeem moet worden gebouwd. Ook voor kantoren zijn er mogelijk financiële consequenties, die de AR nu gaat onderzoeken. Ondertussen is de buitenwe-

reld wantrouwig en worden op voorhand strenge straffen geëist bij misbruik.

Veel gekker moet het niet worden, is de teneur in de zaal. Hattinga uit Den Haag: ‘Het gaat om een overtreding van het OM. Maar een geheimhoudersgesprek is een geheimhoudersgesprek! We voorzien een situatie waarbij gesprekken die niet via een geheimhoudersnummer worden gevoerd, ook niet meer als zodanig worden aangemerkt, en zich daarmee aan het oog van de rechter onttrekken. Dat moeten we voorkomen.’

En moeten kantoren financieel opdraaien voor fouten van het Openbaar Ministerie? ‘De vervuiler betaalt,’ verwoordt Offermans uit Roermond het maar. Bijna melig wordt de sfeer als het door de politiek zo gevreesde misbruik ter sprake komt. ‘Wat verstaat men onder misbruik? Als de bibliothecaris een boek bestelt bij Jongbloed in Den Haag, of zijn vrouw belt om te zeggen dat hij wat later thuiskomt?’

De AR moet zich op dit dossier ‘zeer principieel’ opstellen, maant het College. Van den Puttelaar deelt de zorgen van het College: ‘Maar ik zie geen andere mogelijkheid dan deze technische oplossing. Over de kosten gaan we het zeker nog hebben.’

En zo zorgde een aanval van buitenaf voor een sfeer van betrekkelijke saamhorigheid, en kwam een door de meesten als ‘prettig’ ervaren vergadering tot een einde.

Tuchtrecht actueel

Aantal tuchtrechtelijke maatregelen stabiel

Uit het verslag van de griffier van het Hof van Discipline blijkt dat het aantal tuchtrechtelijke maatregelen die het hof in 2008 oplegde vergelijkbaar is met dat van 2007. Iets meer waarschuwingen (40 resp. 31), iets minder berispingen (17 resp. 22), minder (on)voorwaardelijke schorsingen (29 resp. 19) en minder schrappingen (5 resp. 2).

De vijf Raden van Discipline schorsten afgelopen jaar 27 advocaten onvoorwaardelijk, en schraptten 7 advocaten van het tableau. Dit komt neer op een vijfde procent van het totaal aantal advocaten.

Strijd over rechters in tuchtcollege

Als rechters als zodanig in de Raden en Hof van Discipline moeten blijven zitten zoals ze nu doen, dan wil de Raad voor de rechtspraak de verantwoordelijkheid hebben voor de 'bemensing en bedrijfsvoeringsondersteuning' van de tuchtcolleges. Dat schreef de Raad voor de rechtspraak aan de vaste Kamercommissie voor Justitie. Het EVRM verplicht helemaal niet tot rechters in tuchtcolleges van de advocatuur, volgens de Raad. Al kan dit, gezien de 'kennis, vaardigheden en attitude', wel wenselijk zijn. Maar dan wil de Raad ook zeggenschap – anders is deelname van rechters q.q. 'onwenselijk'.

AR-lid Herbert Cotterell zegt dat de Orde hecht aan de bestaande mengvorm: wel rechters in de colleges, maar niet onder de vleugels van de Raad. 'Er moeten

rechters in om de tuchtrecht-spraak EVRM-proof te maken. Onder andere prof. Alkema heeft geadviseerd dat je er anders niet honderd procent zeker van bent. Zonder rechters zou die zekerheid jarenlange procedures vergen. De rechters worden nu voor een paar dagdelen per week betaald door het Rijk, de Orde betaalt de griffier en het vacatiegeld voor de rechters. Maar dat is iets anders dan deel uitmaken van de organisatie en de bureaucratie van de rechterlijke macht.'

Witwasauditor moet dossiers kunnen inzien

Advocaten-auditors die namens de deken de naleving van witwasregels controleren, moeten toegang krijgen tot dossiers van de advocaat. Het Hof van Discipline besliste dit op 13 maart jl. Het hof bekrachtigt hiermee de beslissing van de Amsterdamse Raad van Discipline van augustus vorig jaar. Jaeger Advocaten (Amsterdam) weigerde inzage omdat de geheimhoudingsplicht zich ertegen zou verzetten. Het verschoningsrecht van deken en auditor zou niet goed zijn geregeld en de geheime informatie zou alsnog bij het Bureau Financieel Toezicht terecht kunnen komen. Het hof achtte op beide punten de vertrouwelijkheid goed geregeld. Toekenning van het beroep op

verschoningsrecht zou de controle op de naleving van de witwasregels door deken en auditor onmogelijk maken. Vanwege het principiële karakter van de zaak legde de raad, en nu dus ook het hof, geen maatregel op.

Zie de rubriek Tuchtrecht achterin dit nummer voor de desbetreffende uitspraken en annotatie.

BFT blijft ontevreden over advocatuur

In 2008 zijn ten minste 146 ongebruikelijke transacties ten onrechte niet gemeld bij FIU Nederland. Dat schrijft het Bureau Financieel Toezicht in zijn jaarverslag over 2008. Of ook advocaten hun meldingsplicht hebben verzuimd, is niet duidelijk. Het Bureau stelt dat de Bruyninckx-richtlijnen, die betrokkenheid bij criminele handelingen moeten voorkomen, 'onder invloed van opmerkingen van het BFT' zijn opgenomen in de nieuwe Verordening van de Orde op de administratie en de financiële integriteit.

Maar het BFT klaagt ook over de advocatuur, die sinds 2006 zelf controleert of advocaten zich houden aan de identificatie- en meldingsplicht. De Orde heeft de resultaten van die reviews vorig jaar geanonimiseerd en op hoofdlijnen besproken met de toezichthouder. 'Doordat het BFT geen inzicht heeft in de werkelijke rapportages en dus ook niet kan toetsen of de juiste conclusies zijn getrokken op basis van de inhoud van de dossiers, kan het BFT geen oordeel geven aangaande de werking van dit interne toezicht.' Door geweigerde inzage bestaat het toezichtsarrangement met de Orde sinds afgelopen najaar feitelijk niet

meer, schrijft de toezichthouder, 'daar het niet mogelijk bleek om eerder bestaande afspraken te continueren en te formaliseren.'

Herbert Cotterell, verantwoordelijk AR-lid: 'Dat klopt niet. Wat we de afgelopen jaren deden lag niet vast in een protocol. Toen we de afspraken wilden vastleggen, bleek dat het BFT verder wilde gaan. Het wenste namelijk een niet-anonieme rapportage door de Orde en de mogelijkheid om zelf kantoren te bezoeken.' De Raad van Discipline Den Bosch wees dit laatste af; het Hof van Discipline behandelt deze zaak eind deze maand. (LVA)

Niet lichtvaardig citeren uit p-v

Naar onlangs bekend is geworden heeft het Hof van Discipline afgelopen december beslist dat een advocaat terughoudend moet zijn met het citeren uit een proces-verbaal dat ten behoeve van een R-C is opgemaakt. In Gedragsregel 10 is het de advocaat verboden om afschrift van de processtukken aan de media te geven en geboden om alleen terughoudend inzage te geven. De advocaat in kwestie kreeg een waarschuwing omdat hij een journalist uitgebreid had laten citeren uit een p-v en niet aannemelijk had gemaakt dat publicatie noodzakelijk was voor de belangen van zijn cliënt en dat hij zijn doel niet op een andere manier kon bereiken. Ook had hij niet de gerechtvaardigde belangen meegewogen van derden – in dit geval die van een anonieme getuige – en evenmin de algemene belangen van een behoorlijke rechtspleging en van het vertrouwen dat de overheid in de beroepsgroep stelt.

Van de deken

Verkiezingen

Het was wennen, maar door ook de dekenvacature open te stellen, bouwde de Orde voort op de democratie in de verkiezingen waartoe het College van Afgevaardigden en de Algemene Raad enkele jaren geleden besloten. In mijn dekencommentaar van 8 mei 2009 kondigde ik aan dat het afhangt van de kwaliteit en het aantal kandidaten of de AR een enkelvoudige of meervoudige voordracht zou doen. Er waren twee sollicitanten: Herbert Cotterell en Jan Loorbach. De- genen die de kandidaten kennen, begrijpen dat de AR beide kandidaten heeft voorgedragen. Het is vooral te danken aan hun kwaliteit en instelling dat de verkiezing waardig was zonder verliezers. De waardering en het respect voor beide kandidaten zijn alleen nog maar toegenomen. Beide kandidaten feliciteer ik daarmee en dank ik. Hetzelfde geldt voor het nieuwe lid van de AR Jan Leliveld. Ik zie uit naar onze samenwerking tot 1 maart 2010.

FEC en Toezicht

Het Financieel Expertise Centrum (FEC) is een samenwerkingsverband tussen AFM, AIVD, Belastingdienst, DNB, FIOD-ECD, OM en Politie. FEC is in 1998 opgericht door de ministeries van Justitie en van Financiën met als doel de integriteit van de financiële sector te versterken (www.fec-partners.nl). Op 22 juni wijdde FEC een middag aan de gevolgen van de financiële crisis op de financieel-economische

Willem Bekkers

criminaliteit. FEC voorzitter, directeur DNB en oud-advocaat Joanne Kellerman en anderen benadrukten de noodzaak voor de advocatuur om veel meer proactief en luider haar stem te verheffen dat zij er alles aan doet ter voorkoming van deze soort criminaliteit in eigen gelederen. 'BFT blijft ontevreden over advocatuur', kopte de *Orde van de Dag* 18 juni (zie ook hiervoor in de Actualiteitenrubriek, *red*). Anderen vragen ons welke mate van ongeloofwaardigheid de Orde acceptabel vindt.

Per 1 juli is de nieuwe Verordening op Administratie en de Financiële Integriteit in werking getreden. Dekens kunnen hulp inroepen van 'vliegende brigades'. De Orde heeft oog voor de realiteit. Het is ons ernst. Maar we moeten ervoor waken dat toezicht de onafhankelijkheid en partijdigheid (en de kernwaarden van de advocatuur in het algemeen) nooit ofte nimmer aantast en dat we niet toegeven aan de waan van de dag. De Orde werkt aan een ander toezichtmodel. Daarmee zijn we ver gevorderd. In de huidige fase laten we ons graag adviseren door de bij uitstek deskundige op dit gebied: Arthur Docters van Leeuwen. We komen niet weg met geruststellende opmerkingen aan het grote publiek. We zullen ons moeten verantwoorden over de aard, hoeveelheid klachten, wat daarmee gedaan wordt en hoe beleid van AR en Raden van Toezicht daarop is aangepast. De maatschappij heeft daar recht op en een fiere, zelfverzekerde advocatuur heeft niets te verbergen.

Reageren: vandedeken@advocatenorde.nl

Berichten van de Orde

Wijzigingen Wrb: nu ook LAT en mediation

De Lichte Adviestoevoeging (LAT) zal in de toekomst worden getoetst aan het fiscale inkomen. De gewijzigde Wet op de rechtsbijstand trad per 1 juli in werking. De nieuwe wet definieert drie vormen van rechtshulp: 1. verleend door de medewerkers van het Juridisch Loket; 2. eenvoudig rechtskundig advies, waarvoor een LAT wordt afgegeven; 3. reguliere rechtsbijstand. Het verwijzingsarrangement van het Juridisch Loket vervalt, per 1 juli kan iedere rechtsbijstandverlener een LAT aanvragen. De LAT moet wel binnen vier weken na het geven van het advies worden aangevraagd. Ook kunnen binnenkort extra

uren worden aangevraagd op basis van een mediation-toevoeging, zij het dat de criteria voor toewijzing nog nader worden bepaald. Ten slotte vervalt de nihilstelling van de eigen bijdrage in strafzaken voor de laagste inkomenscategorie. Per 1 juli wordt ook de basisvergoeding verhoogd van € 107 naar € 110, met de wettelijk vastgestelde 3 procent. De vergoeding voor administratieve lasten stijgt van € 17,63 naar € 18,17.

Best Practice Guide BOPZ

De taken van advocaten die psychiatrisch patiënten bijstaan in het kader van de Wet BOPZ zijn niet in de wet omschreven. In de praktijk hebben BOPZ-advocaten de laatste jaren, analoog aan

de vreemdelingenpraktijk, normen ontwikkeld over goed advocatuurschap op dit terrein. Een aanvulling daarop is de *Best Practice Guide*, waarmee BOPZ-advocaat Jannie Hommes samen met universitair hoofddocent Tineke Abma van de VUmc een handleiding biedt voor het werk in de BOPZ-praktijk. Het boek werd op 30 juni gepresenteerd in galerie Hommes in Rotterdam. De gids werd in opdracht van de Orde en de Raad voor Rechtsbijstand geschreven. Eerder verscheen al de *Best Practice Guide Asielrecht; Vreemdelingenbewaring, Echtscheiding en Arbeidsrecht* komen later dit jaar aan bod.

Binnenkort meer hierover in dit blad.

Bezwaren tegen door- gifte mailadres voor onderzoek substantiërings- plicht

De Universiteit van Tilburg onderzoekt of de substantiëringsplicht bijdraagt aan een snellere totstandkoming van schikkingen en aan een reductie van het aantal procedures. Voor het onderzoek zullen 2000 willekeurige advocaten per e-mail worden benaderd met vragen over de substantiëringsplicht. Indien u bezwaren heeft tegen de mogelijke verstrekking van uw e-mailadres, dan wordt u verzocht dit vóór 15 juli 2009 door te geven aan mev. J. Dieters, j.dieters@advocatenorde.nl.

DANIËLS HUISMAN

advocaten

Daniëls Huisman Advocaten heeft vestigingen te Almelo, Enschede, Goor en Rijssen. Met 21 advocaten behoren wij tot de grotere advocatenkantoren in Twente. Door de regionale spreiding van onze vestigingen wordt gewerkt in kleine teams die onderdeel uitmaken van een professionele organisatie.

In verband met de groei van ons kantoor zoeken wij:

advocaat-medewerker(s) en/of (gevorderde) advocaat-stagiaire(s)

voor de op het MKB gerichte praktijk.

Wij bieden een informele werkomgeving op één van onze vestigingen met concurrerende arbeidsvoorwaarden en een uitstekend toekomstperspectief.

Uw sollicitatie met c.v. kunt u richten aan Daniëls Huisman N.V.
t.a.v. mr. A.C. Huisman, Postbus 111, 7500 AC Enschede
telefoon 053 - 480 18 40
(zie ook onze website: www.danielshuisman.eu)

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld

ALMELO
ENSCHDE
GOOR
RIJSSEN

Huis

ADVOCATEN

colofon

**89e jaargang –
10 juli 2009 – nr. 9**
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. L. Bakers
mr. K.A. Boshouwers
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. M.R. Maathuis
mr. R. Malewicz
mr. W.J.B. van Nielen
mr. C.C. Oberman
mr. G.J. van Oosten
mr. L.H. Rammeloo
mr. P.H.E. Voûte

Redactionele bijdragen
Artikelen, met een maximum van 2000 woorden, zijn van harte welkom. Ze kunnen worden gemaild naar: linus.hesselink@reedbusiness.nl,

of per post naar Reed Business, t.a.v. L. Hesselink, Postbus 152, 1000 AD Amsterdam. **Informatie:** Linus Hesselink, 020-5159389, fax 020-5159142.

Opleidingspunten verdienen
Het schrijven van 500 woorden 'rechtsliteratuur' levert 1 opleidingspunt op (art. 1 onder f.-3 Verordening op de Permanente Opleiding).

Uitgever
mr. Robert Sanders

Eindredactie
Linus Hesselink

Bureau redactie
Charlotte Helmer

Orderredacteur
Tatiana Scheltema

Art-direction
PatK, Patrick Keeler

Vormgeving
Dimdim, Dmitry de Bruin
Dik.nu, Dik Visser

Illustratie
Floris Tilanus

Correctie
Sandra Braakmann
Carljin Urlings

Druk
Den Haag Offset, Rijswijk

Digitaal archief Advocatenblad sinds 1996
www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis) Balie-netcertificaat

Juridische vacatures
www.jbb.nl

Orde van de dag
Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Steeckerweg 80 G, 2407 BH
Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460,
fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl

Advertentietarieven op aanvraag.
Inzendtermijn:
afl. 10: 24 juli 2009
afl. 11: 14 augustus 2009

Abonnementen
Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Adreswijzigingen: Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag, tel. 070-3353535, fax 070-3353531.

Niet-leden betalen
€ 214 per jaarabonnement (incl. btw en verzendkosten) en voor de jaarband € 19,50. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Opgave via www.reedbusiness.nl of bij onze Klantenservice. Abonnementen lopen automatisch door, tenzij uiterlijk 30 dagen voor de vervaldatum bij onze Klantenservice wordt opgezegd. Dit kan schriftelijk, telefonisch of per e-mail.

Klantenservice
Postbus 4, 7000 BA Doetinchem
Telefoon: 0314-358358
Fax: 0314-349048
e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

Reed Business bv, waarvan Elsevier Juridisch onderdeel is, legt uw klantgegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)-overeenkomst, of wanneer u in het kader van dienstverlening contact heeft met Reed Business bv. De gegevens worden tevens gebruikt om u te informeren over producten en diensten van Reed Business bv en zorgvuldig geselecteerde derden. De gegevens kunnen daarnaast aan zorgvuldig geselecteerde derden ter beschikking worden gesteld voor het verstrekken van informatie of aanbiedingen. Ook als u dat niet expliciet heeft aangegeven kunt u per e-mail over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business bv worden geïnformeerd, tenzij u daartegen bezwaar maakt. Als u geen prijs stelt op informatie of aanbiedingen per mail

of per post dan kunt u dit doorgeven aan Reed Business bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem, of aangeven bij adresregistratie@reedbusiness.nl. Voor meer informatie verwijzen wij u naar het Privacystatement op www.reedbusiness.nl/privacy.

ISSN 0165-1331

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor vak en wetenschap

HO
PRINT

Het **voordeel** van vooroplopen

Bij Sdu Uitgevers lopen we voorop in de digitale revolutie. Want scherp, doordacht en uitgesproken bestaat niet zonder internet. Zo biedt OpMaat_Strafrecht u een complete online zoekoplossing voor alle juridische bronnen. U zoekt eenvoudig in alle officiële publicaties, jurisprudentie en commentaren. De handige brood-

kruimelnavigatie zorgt er voor dat u nooit verdwaalt. Sterker nog: u loopt voorop. Als u wilt, ontvangt u dagelijks een e-mailattending met de allerlaatste informatie. Zo ondersteunen we ook online de scherpte, het inzicht en de uitgesprokenheid van de professie. Met recht.

Kijk voor meer informatie op www.scherpinstrafrecht.nl: dé portal voor strafrechtprofessionals.

Scherp. Doordacht. Uitgesproken.

Sdu UITGEVERS

kroniek

aan- sprakelijkheids- recht

vanaf 2007

Beroepsaansprakelijkheid
Bestuurders
Buitengerechtelijke kosten
Causaal verband
Financieel dienstverleners
Medici

Onrechtmatige daad
Overheid
Relativiteit
Verjaring
Verkeer
Werkgevers

- Arbeidsongevallen
- Beroepsziekten
- Verkeersongevallen
- Bedrijfsuitjes
Tot besluit

In deze kroniek worden de belangrijkste uitspraken behandeld sinds de vorige aflevering van de kroniek (22 juni 2007, *Advocatenblad* 2007-9).

.....
**K. Flanderhijn-Van der Meer
en P.C. Knijp**¹
verbonden aan Stadermann Luiten
Advocaten te Rotterdam
.....

Beroepsaansprakelijkheid

Over de omvang van de zorgplicht van een notaris gaat het arrest van 14 december 2007.² Een redelijk handelend en redelijk bekwaam notaris behoort zich bij de van hem verlangde werkzaamheden de belangen van beide in de akte vermelde partijen aan te trekken. Dit kan meebrengen dat de notaris bij ieder van de partijen informeert of deze de reikwijdte van de aangeane verplichtingen wel overziet. De omstandigheden dat een speculatieve transactie wordt verricht door een particulier en dat bij eerdere gelegenheden transacties werden aangegaan van een geringere omvang, brengen op zichzelf niet mee dat een notaris zich uit hoofde van zijn zorgplicht ervan moet vergewissen dat de betrokken partij ook ten aanzien van de beoogde (omvangrijke) transactie bekend is met de risico's van speculatieve transacties. Onder omstandigheden dient de notaris echter bij beide partijen naar de beweegredenen voor de transactie te informeren en zondig op de risico's te wijzen.

In een volgende uitspraak staat de handelwijze van een notaris meer concreet ter beoordeling. Een bank legt na de inschrijving van de koop in de openbare registers ('Vormerkung'), maar vóór de levering ten overstaan van

de notaris, ten laste van de verkopers beslag op het verkochte recht van erfpacht. De notaris voldoet uit de koopsom de hypotheekhouder en een eerdere beslaglegger die hun rechten tegen de koper konden inroepen en betaalt het restant van de koopsom aan de verkopers uit. De bank meent dat de notaris het restant van de koopsom onder zich had moeten houden ten behoeve van de bank. De notaris heeft juist gehandeld, nu het beslag niet op de verkoopopbrengst is komen te rusten.³

Een curator die door met executie te dreigen zijn wederpartij dwingt zich naar een in kort geding gegeven bevel te gedragen, handelt onrechtmatig q.q. jegens deze wanneer hij, naar achteraf in hoger beroep van het kortgedingvonnis of in een bodemverschil blijkt, niet het recht had van de wederpartij te vergen dat deze zich overeenkomstig dit bevel

gedroeg. De Hoge Raad bevestigt dit nogmaals.⁴ Dat het vonnis uitvoerbaar bij voorbaat is verklaard, doet aan de aansprakelijkheid niet af.⁵

In een aansprakelijkheidsprocedure van een cliënt tegen zijn (voormalige) advocaat formuleert de Hoge Raad een enigszins overbodig uitgangspunt voor de beoordeling van het geval waarin een advocaat een beroepsfout heeft gemaakt door te verzuimen namens zijn cliënt tijdig het juiste rechtsmiddel in te stellen. Voor de beoordeling van de aansprakelijkheid dient er in beginsel mede van uitgegaan te worden dat de rechter of een andere tot beslissing van de zaak bevoegde instantie het recht juist zou hebben toegepast, behoudens indien specifieke aanwijzingen bestaan dat deze tot een andere beslissing zou zijn

.....
1 De auteurs zijn beiden verbonden aan Stadermann Luiten Advocaten.
2 NJ 2008, 8.

.....
3 HR 6 februari 2009, RvdW 2009, 269.

.....
4 Zie eerder HR 16 november 1984, NJ 1985, 547.
5 HR 11 april 2008, NJ 2008, 225.

gekomen.⁶ Dit ligt onzes inziens voor de hand; situaties als bedoeld in de uitsluiting van de HR kan men zich moeilijk voorstellen.

Bestuurders

Op het vlak van de bestuurdersaansprakelijkheid wijst de Hoge Raad een aantal belangrijke arresten.

Het eerste ziet op de samenloop van artt. 2:9 en 7:661 BW met onrechtmatige daad. Voor aansprakelijkheid ex art. 2:9 BW is vereist dat de bestuurder een ernstig verwijt van zijn handelen kan worden gemaakt. Art. 7:661 BW vestigt pas aansprakelijkheid bij opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer. De uit deze bepalingen volgende beperkingen van aansprakelijkheid zijn van toepassing op een op onrechtmatige daad gebaseerde vordering van de vennootschap tegen de bestuurder dan wel van de vennootschap als werkgever tegen de werknemer. Er moet dan sprake zijn van een onrechtmatige daad die is begaan bij de taakvervulling van de bestuurder respectievelijk bij de uitvoering van de arbeidsovereenkomst door de werknemer. Hetzelfde geldt wanneer de aan de bestuurder of werknemer verweten onrechtmatige daad in zodanig verband staat met de taakvervulling of uitvoering van de werkzaamheden dat de strekking van art. 2:9 resp. 7:661 BW zich tegen een verdergaande aansprakelijkheid verzet.⁷

De tweede uitspraak betreft de uitleg van art. 2:248 lid 2 BW: het vermoeden dat de onbehoorlijke taakvervulling van het bestuur wegens het niet-naleven van de boekhoud- of publicatieplicht een belangrijke oorzaak is van het faillissement. Blue Tomato, dat zijn jaarrekeningen niet tijdig heeft gepubliceerd, gaat failliet. Voorts is het bedrijfspand waarin Blue Tomato een breifabriek dreef, door brand verwoest. De bestuurder van Blue Tomato betoogt dat de brand en de daarop gevolgde weigering van de verzekeraar om de brandschade te vergoeden de oorzaak van het faillissement

6 HR 18 april 2008, NJ 2008, 245.

7 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 240 m.nt. J.M.M. Maeijer.

zijn geweest. Voor het ontzenuwen van het in art. 2:248 lid 2 BW neergelegde vermoeden volstaat dat de aangesproken bestuurder aannemelijk maakt dat andere feiten of omstandigheden dan zijn onbehoorlijke taakvervulling een belangrijke oorzaak van het faillissement zijn geweest.⁸ Nu de bestuurder een van buiten komende oorzaak stelt en de curator hem verwijt dat hij heeft nagelaten het intreden van die oorzaak te voorkomen (door geen adequate verzekering te sluiten), zal de bestuurder (tevens) feiten en omstandigheden moeten stellen en zo nodig aannemelijk moeten maken waaruit blijkt dat dit nalaten geen onbehoorlijke taakvervulling oplevert. Als hij daarin slaagt, ligt het op de weg van de curator op de voet van art. 2:248 lid 1 BW aannemelijk te maken dat nochtans de kennelijk onbehoorlijke taakvervulling mede een belangrijke oorzaak van het faillissement is geweest.⁹ Dit stramen geldt in zijn algemeenheid steeds wanneer de bestuurder een van buiten komende oorzaak stelt en hem door de curator wordt verweten dat hij heeft nagelaten het intreden van die oorzaak te voorkomen.

In de derde zaak¹⁰ staat de reikwijdte van art. 2:11 BW (doorbraak van aansprakelijkheid naar bestuurder van rechtspersoon) ter discussie. Indien een rechtspersoon op grond van art. 2:248 lid 7 BW als medebeleidsbepaler voor schulden van de failliete vennootschap aansprakelijk is, kan doorbraak plaatsvinden naar de bestuurder van die rechtspersoon. Dit wordt gemotiveerd met een beroep op de strekking van art. 2:248 lid 7 en art. 2:11 BW: het voorkomen van misbruik van rechtspersoonlijkheid. Voor de toepassing van art. 2:11 BW maakt het geen verschil of de ingevolge art. 2:248 BW aansprakelijke rechtspersoon formeel bestuurder dan wel beleidsbepaler is van de failliete vennootschap.¹¹

.....

8 Dit is in lijn met eerdere rechtspraak, zie HR 20 oktober 2006, NJ 2007, 2 m.nt. J.M.M. Maeijer.

9 HR 30 november 2007, NJ 2008, 91 m.nt. J.M.M. Maeijer.

10 HR 14 maart 2008, NJ 2008, 466 m.nt. J.M.M. Maeijer en H.J. Snijders.

11 In een later arrest staat nogmaals de uitleg van art. 2:11 BW centraal. De vraag is of een derdegraads (formele) bestuurder op grond van deze bepaling hoofdelijk aansprakelijk kan zijn

In het vierde arrest werpt de Hoge Raad een hoge drempel op voor de aansprakelijkheid van een bestuurder tegenover een individuele aandeelhouder. Art. 2:9 BW, dat voor aansprakelijkheid vereist dat aan de bestuurder een ernstig verwijt kan worden gemaakt, heeft overeenkomstig te gelden wanneer een individuele aandeelhouder een bestuurder op grond van onrechtmatige daad aansprakelijk stelt voor de wijze waarop deze zijn bestuurstaken heeft uitgeoefend. De omstandigheid dat is gehandeld in strijd met statutaire bepalingen die een individuele aandeelhouder beogen te beschermen, brengt in beginsel aansprakelijkheid van de bestuurder tegenover die individuele aandeelhouder mee. Als echter aangevoerd wordt dat het handelen in strijd met de statutaire bepalingen niet een ernstig verwijt oplevert, dient de rechter de daartoe aangevoerde feiten en omstandigheden uitdrukkelijk in zijn oordeel te betrekken.¹²

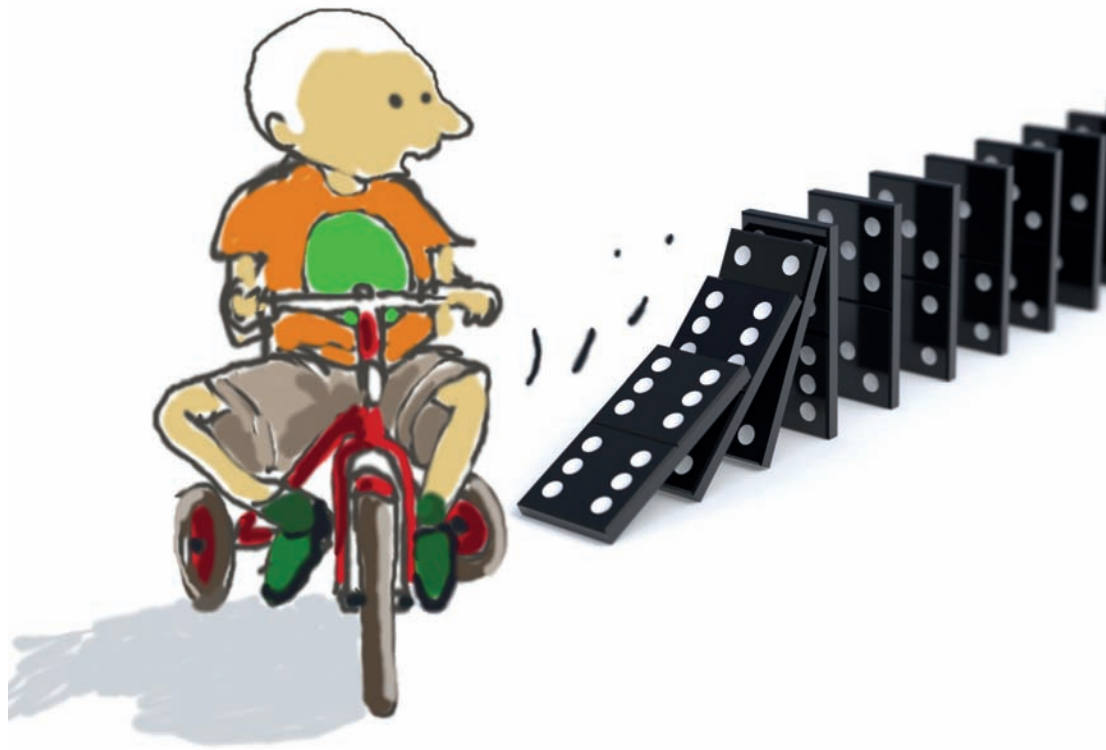
Op grond van art. 2:248 lid 5 BW kan na vaststelling van aansprakelijkheid in rechte een schadestaatprocedure worden gestart. De vijfde uitspraak gaat over de wijze van begroting van het tekort waarvoor de bestuurder aansprakelijk is. Het hof heeft bij de begroting correcties toegepast in verband met punten van kritiek op het boedelbeheer van de curator. Dit is onjuist, want de begroting van het tekort wordt daardoor niet beïnvloed. De begroting behoort te worden gebaseerd op de te verwachten (slot)-uitdelingslijst. De Hoge Raad wijst er nog wel op dat de wijze waarop een faillissement is afgewikkeld, aanleiding kan geven tot toepassing van de in art. 2:248 lid 4 BW aan de rechter gegeven matigingsbevoegdheid.¹³

.....

voor kennelijk onbehoorlijk bestuur. Het hof meent van wel, want de aansprakelijkheid wordt 'doorgeschakeld' tot het einde van de keten. Het ingestelde cassatieberoep wordt verworpen met toepassing van art. 81 RO. Zie HR 19 december 2008, RvdW 2009, 107.

12 HR 20 juni 2008, NJ 2009, 21 m.nt. J.M.M. Maeijer en H.J. Snijders.

13 HR 20 juni 2008, NJ 2008, 356.

Buiten- gerechtelijke kosten

De Hoge Raad heeft een einde gemaakt aan de onzekerheid over de vraag of het percentage eigen schuld van de benadeelde aan het ontstaan van de door hem geleden schade ook van toepassing is op de door hem gevorderde buitengerechtelijke kosten die hij heeft gemaakt om vergoeding van zijn primaire schade te verkrijgen. Volgens de Hoge Raad moet niet alleen de initiële schadevergoedingsplicht worden verminderd met het percentage eigen schuld, maar in dezelfde mate ook de vergoedingsplicht van buitengerechtelijke kosten, tenzij de billijkheidscorrectie van art. 6:101 lid 1 BW tot een ander, lager, percentage aanleiding geeft. Voor dat laatste moeten dan wel omstandigheden worden aangevoerd die zijn toegespitst op het concrete geval. De omstandigheid dat de aansprakelijke partij verzekerd is, leidt niet tot een andere verdeling dan op basis van het percentage eigen schuld.¹⁴

Een andere principiële kwestie die beslecht is, is de toewijsbaarheid van een nevenvordering inzake buitengerechtelijke kosten in kort geding.

Algemeen geldt dat bij veroordeling tot betaling van een geldsom in kort geding terughoudendheid op zijn plaats is. Wanneer de hoofdvordering voldoende spoedeisend is om in kort geding te kunnen worden beoordeeld, is de proceseconomie ermee gebaat dat in hetzelfde geding ook over een daarmee nauw verwante nevenvordering als die ter zake van buitengerechtelijke kosten kan worden beslist. Indien die vordering niet of onvoldoende wordt betwist en de hoofdvordering voldoende spoedeisend is, mag in beginsel worden aangenomen dat ook toewijzing van genoemde nevenvordering uit hoofde van onverwijlde spoed geboden is.¹⁵ Een vordering ter zake van buitengerechtelijke kosten kan dus in kort geding worden toegewezen; hiervoor hoeft geen bodemprocedure te worden gestart.

Causaal verband

Minderjarige kinderen stichten brand in de Frieslandhal, waar een horeca-ondernemer een ruimte huurde. Door de brand gaat het gehuurde teniet, waarmee de huurovereenkomst van rechtswege eindigt. Als gevolg van een geschil met de exploitant van de hal sluit de ondernemer geen nieuwe overeenkomst en heft hij zijn bedrijf op. Kan de

ondernemer de inkomensschade die hij lijdt als gevolg van het niet-sluiten van een nieuwe huurovereenkomst vergoed krijgen van de ouders van de brandstichtende kinderen? Duidelijk is dat de schade in condicio sine qua non-verband tot de brand staat. Zonder de brand zou de oude huurovereenkomst niet zijn beëindigd en zou geen discussie zijn ontstaan over een nieuwe overeenkomst. Voorts is de inkomensschade van de ondernemer naar zijn aard in het algemeen gesproken het alleszins voorzienbare gevolg van een brand. De omstandigheid dat (de omvang van) die inkomensschade mede wordt bepaald doordat de ondernemer niet langer in staat is tegen zeer gunstige voorwaarden een uiterst lucratief horecabedrijf te exploiteren, maakt dat niet anders. Het niet-sluiten van een nieuwe huurovereenkomst en de daaruit voortvloeiende schade behoort daarom aan de ouders te worden toegerekend.¹⁶ Deze uitspraak is met name opvallend omdat veelal wordt aangenomen dat bij een risicoaansprakelijkheid zaakschade minder snel wordt toegerekend. Hoewel in dit geval dus sprake is van een risicoaansprakelijkheid van de ouders en de schade van de ondernemer bestaat uit gedeelde winst, vormt dat voor de Hoge Raad geen beletsel om deze schade aan de ouders toe te rekenen.

14 HR 21 september 2007, NJ 2008, 241 m.nt. J. B.M. Vranken.

15 HR 15 juni 2007, NJ 2008, 153 m.nt. H.J. Snijders.

16 HR 25 april 2008, NJ 2008, 262.

Financieel dienstverleners

Binnen de financiële dienstverlening zijn het met name de banken die zich voor de rechter moeten verantwoorden. De omvang van hun zorgplicht jegens door hen geadviseerde particuliere cliënten die zich met risicovolle optie-transacties bezighouden, hangt af van de omstandigheden van het geval. Daarbij kan niet worden voorbijgegaan aan de bij de bank bekende inkomens- en vermogenspositie van de cliënt.¹⁷ Verder is bevestigd dat de cliënt die stelt dat de bank tekortgeschoten is in de op haar rustende zorgplicht, hetgeen door de bank wordt bestreden, de bewijslast draagt van de feitelijke grondslag van de gestelde schending van de zorgplicht door de bank.¹⁸ Na de vaststelling dat de bank haar zorgplicht heeft geschonden, moet het causaal verband tussen de gestelde schade en het onzorgvuldig handelen komen vast te staan. De Hoge Raad benadrukt dat hierbij goed onderscheiden moet worden tussen het *condicio sine qua non*-verband en het in art. 6:98 BW bedoelde verband (toerekening).¹⁹

Dat niet alleen banken de aandacht hebben, blijkt uit de zaak waarin circa twintig investeerders warmlopen voor de ontwikkeling van een stuk grond en thermale bron in Spanje. Zij steken daar hun geld in. Zij zien echter na een tijd het project – en daarmee hun kapitaal – verdampen. De financieel adviseur schetste in de brochure een te rooskleurig beeld. Volgens het hof hadden de beleggers, die ervaren zakenmensen waren, beter moeten opletten, zodat de brochure voor hen niet misleidend was. Fout, oordeelt de Hoge Raad. Maatstaf voor de vraag of een brochure misleidend is in de zin van art. 6:194 BW is de vermoedelijke verwachting van een ge-

middeld geïnformeerde, omzichtige en oplettende gewone consument tot wie de brochure zich richt of die zij bereikt. Ervaring in de zakenwereld is hiervoor niet relevant, maar kan wel worden meegewogen bij de vraag naar eigen schuld van de beleggers.²⁰

Medici

In 2007 wordt meerdere malen de vraag naar de aansprakelijkheid van een gynaecoloog aan de Hoge Raad voorgelegd.²¹ In het eerste geval is een vrouw ondanks een sterilisatie bevallen van een zoon. In de aantekeningen van de sterilisatie-operatie heeft de gynaecoloog niet vermeld dat zij de plaatsing van de aangebrachte clips heeft gecontroleerd. De gynaecoloog verklaart deze controle wel te hebben uitgevoerd. De vrouw klaagt dat het ziekenhuis hiermee niet aan zijn verzwaarde stelplicht heeft voldaan, maar dat wordt verworpen. Deze verzwaarde stelplicht betekent namelijk niet dat op het ziekenhuis een bewijslast rust ten aanzien van de verschafte gegevens. De juistheid, of de geloofwaardigheid, van het verweer van het ziekenhuis was nog niet aan de orde. De door het ziekenhuis verschafte informatie in de vorm van de verklaring van de gynaecoloog is ter zake dienend en concreet, zodat het ziekenhuis (op dit punt) aan zijn verplichting tot het verschaffen van aanknopingspunten heeft voldaan.²²

In de tweede zaak staat nog geen twee maanden later opnieuw de bewijslastverdeling in medische zaken centraal. Ditmaal gaat de Hoge Raad ook in op het bewijsrisico. Op de patiënte rust in beginsel de bewijslast en daarmee ook het bewijsrisico van de door haar gestelde medische fout als oorzaak van haar zenuwaandoening. Op de artsen rust een verzwaarde stelplicht, waardoor het be-

wijsrisico van de patiënte wordt verlicht. Uit het arrest blijkt dat Hoge Raad niet voelt voor algemene regels waarbij de stelplicht van de patiënte wordt verlicht; in concrete gevallen kunnen rechters bij toepassing van de hoofdregel van art. 150 Rv tot eenzelfde verlichting komen. Het hof hoefde ook niet bij voorbaat een vermoeden van een medische fout ten gunste van de patiënte aan te nemen. De Hoge Raad laat de feitenrechter een grote beoordelingsvrijheid bij het waarderen van bewijs. Interessant is nog dat voor de vraag of de arts aan zijn verzwaarde stelplicht heeft voldaan de norm van een redelijk bekwaam en redelijk handelend beroepsgenoot wordt toegepast.²³ Het lukt de patiënte niet om te bewijzen dat tijdens of na de operatie een fout is gemaakt en zodoende blijft zij met lege handen achter.²⁴

Onrechtmatige daad

Over de wat meer algemene aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad zijn recent twee beslissingen van de Hoge Raad verschenen. In februari 2009 staat ter beoordeling de vraag of een schuldenaar onrechtmatig handelt door zijn woonhuis, een monumentale villa, buiten zijn vermogen te brengen door de juridische en economische eigendom ervan te splitsen en onder te brengen in twee afzonderlijke, door hem opgerichte stichtingen, waarvan hij feitelijk het beleid bepaalt. Misbruik van identiteitsverschil tussen de stichtingen onderling en de stichtingen en de schuldenaar wordt aangenomen, hetgeen een onrechtmatige daad oplevert. Van misbruik van identiteitsverschil kan ook sprake zijn indien iemand een goed waarvan hij alle voordelen geniet met gebruikmaking van dat identiteitsverschil buiten zijn vermogen brengt of houdt zonder daarmee een zelfstandig belang van de betrokken

17 HR 23 maart 2007, NJ 2007, 333 m.nt. M.R. Mok.

18 HR 11 juli 2008, RvdW 2008, 749. Ook een bewijsrechtelijke kwestie is aan de orde in HR 31 oktober 2008, RvdW 2008, 999, alwaar het hof het bewijsaanbod van de cliënt onterecht had gepasseerd.

19 HR 31 oktober 2008, RvdW 2008, 998. Het hof heeft dat in deze zaak onvoldoende in het oog gehouden, maar ook overigens zijn oordeel dat causaal verband ontbreekt, onvoldoende gemotiveerd.

20 HR 30 mei 2008, RvdW 2008, 565. In deze uitspraak worden overigens ook de normen van artt. 3 en 7 Wet toezicht effectenverkeer 1995 uitgelegd. Het verbod van art. 3 om effecten aan te bieden richt zich, evenals het thans geldende art. 5.2 Wet op het financieel toezicht, tot degenen die effecten aan het publiek wil aanbieden en niet tot personen die bemiddelen.

21 Naast de hierna te bespreken uitspraken komt deze kwestie nog aan de orde in HR 7 december 2007, NJ 2007, 644. Het accent ligt in dit arrest op de toepassing van de omkeringsregel.

22 HR 20 april 2007, RvdW 2007, 423.

23 Het opnemen van mededelingen over de positionering van de patiënten tijdens en na de operatie behoorde ten tijde van de operatie niet tot de professionele standaard binnen de beroepsgroep. Aangezien de artsen in hun verweer hebben beschreven wat de gang van zaken bij de operatie is geweest, hebben zij aan hun verzwaarde stelplicht voldaan.

24 HR 15 juni 2007, NJ 2007, 335.

Eerst bouw je lukraak een nieuwe villa,
en dan steek je er, hangende de eindeloze procedures,
een planologische onderbouwing onder....

rechtspersoon te dienen, maar enkel met het oogmerk dat goed aan verhaal van zijn crediteuren te onttrekken.²⁵

Een heel ander geval is de casus van de buurman die jarenlang wekelijks zijn mest bij de naastgelegen manege mag deponeren en aan wie, nadat de manege aan de dochter van de manegehouder is overgedragen, de toegang tot het terrein wordt ontzegd. Het hof acht dit handelen van de dochter onrechtmatig. Zij was op de hoogte van het conflict tussen de oude eigenaar en de buurman en de rechterlijke uitspraken die inhielden dat de manege het gebruik door de buurman van het mestdepot op het naastgelegen perceel moest dulden. Naar het oordeel van de Hoge Raad zijn deze omstandigheden onvoldoende voor de conclusie dat de nieuwe eigenaresse in strijd met de maatschappelijke zorgvuldigheid handelt door het mestdepot af te sluiten en aan de buurman de toegang te ontzeggen.²⁶

Overheid

Het handelen van de overheid en diens instanties blijft aanleiding geven tot procedures voor de (hoogste) burgerlijke rechter. In zeer veel gevallen komt daarbij de leer van de formele rechtskracht aan de orde. Dit houdt in dat, wanneer tegen een besluit van een overheidsorgaan een met voldoende waarborgen omklede bestuursrechtelijke rechtsgang heeft opengestaan en die rechtsgang door de belanghebbende niet, niet tot het einde of zonder succes is benut, de burgerlijke rechter uit moet gaan van de rechtsgeldigheid van de inhoud en de wijze van totstandkoming van de beschikking.

In het arrest van 13 juli 2007²⁷ speelt de vraag of een aan een derde verleende bouwvergunning formele rechtskracht jegens Gasunie toekomt en zo ja, of een uitzondering op het beginsel van formele rechtskracht moet worden aanvaard. Het volgende is gebeurd. De

gemeente verleent een bouwvergunning aan de eigenaar van een perceel waaronder een aardgasleiding loopt zonder, conform de planvoorschriften van het bestemmingsplan, advies van leidingbeheerder Gasunie in te winnen. Vanuit veiligheidsoogpunt legt Gasunie in overleg met de gemeente de aardgastransportleiding om. De gemeente is jegens Gasunie aansprakelijk. Er is plaats voor een uitzondering op de formele rechtskracht, omdat het niet aan Gasunie maar aan de gemeente is toe te rekenen dat Gasunie heeft verzuimd tegen de verleende bouwvergunning op te komen. De gemeente had Gasunie op de hoogte moeten stellen van haar voornemen om een vergunning te verlenen.

Ook recent wordt geoordeeld dat het de gedupeerde, in casu de aanvrager van een bouwvergunning, niet kan worden tegengeworpen dat hij verzuimd heeft in een bestuursrechtelijke procedure de onrechtmatigheid van het besluit waarbij de bouwvergunning is verleend, te doen vaststellen. De aanvrager mag er vanuit gaan dat burgemeester en wethouders (B&W) juist hebben gehandeld en dat de hem verleende vergunning niet in strijd is met de wet. Als de vergunning alsnog door B&W na een daartegen door een derde gemaakt bezwaar wordt ingetrokken, staat dat er niet aan in de weg dat de aanvrager zich bij de burgerlijke rechter op de onrechtmatigheid van het besluit kan beroepen.²⁸

In een andere zaak is de rechtmatigheid van het primaire besluit (verlening van een bouwvergunning) aan de orde, nadat tot tweemaal toe de beslissing op bezwaar door de bestuursrechter is vernietigd en uiteindelijk de derde beslissing op bezwaar, waarbij het primaire besluit is bekrachtigd, standhoudt. Bij die laatste beslissing was het inmiddels mogelijk om een voldoende planologische onderbouwing te geven. Met de vernietiging van de beslissing op bezwaar staat nog niet vast dat het primaire besluit ook onrechtmatig is. Uiteindelijk heeft de bestuursrechtelijke procedure er in geresulteerd dat het primaire besluit in stand is gebleven en onherroepelijk is geworden. Onder die omstandigheden moet voor de burgerlijke rechter uitgangspunt zijn dat het primaire

25 HR 27 februari 2009, RvdW 2009, 375.

26 HR 10 april 2009, LJN BH1197.

27 NJ 2007, 504 m.nt. M.R. Mok.

28 HR 10 april 2009, LJN BH2598.

besluit rechtmatig is, ook voor zover de rechtmatigheid ervan wordt beoordeeld naar het tijdstip waarop het is genomen. De omstandigheid dat de vergunning aanvankelijk wegens het ontbreken van een planologische onderbouwing niet had mogen worden verleend, maakt niet dat dit besluit thans nog als onrechtmatig moet worden gezien.²⁹

Tot slot nog een uitspraak over de taakverdeling tussen de burgerlijke rechter en de bestuursrechter. De exploitant van een fastfoodrestaurant die als gevolg van de grootschalige herinrichting van het stadscentrum en de daarmee gepaard gaande werkzaamheden winst derft, kan niet bij de burgerlijke rechter van de gemeente vergoeding van zijn schade vorderen. De burgerlijke rechter dient het oordeel of een belanghebbende op grond van het *égalité*-beginsel recht heeft op vergoeding van de schade die hij heeft geleden als gevolg van één of meer besluiten, over te laten aan de bestuursrechter.³⁰

Relativiteit

Een Iranese vrouw wordt in eerste instantie niet als vluchteling tot Nederland toegelaten. Vijf jaar later wordt haar bezwaar tegen die beslissing gegrond verklaard en krijgt zij alsnog de vluchtelingenstatus. Zij spreekt de Staat aan tot schadevergoeding wegens de onmogelijkheid om gedurende die periode inkomen uit arbeid te verwerven. Op 13 april 2007 doet de Hoge Raad uitspraak in deze principiële kwestie.³¹ De toelating als vluchteling tot Nederland strekt er niet toe de vluchteling in staat te stellen inkomen (uit betaalde arbeid) te verwerven. Het recht in Nederland betaalde arbeid te verrichten ontstaat pas nadat de vluchteling in Nederland is toegelaten. De toelating vindt plaats om humanitaire redenen, teneinde de vluchteling te beschermen tegen vervolging in het land van herkomst. Zij strekt niet tot bescherming van enig vermogensrechtelijk belang van de vluchteling. Schending van een voor de toelatingsproce-

dure geldende regel geeft in beginsel geen recht op vergoeding van verlies van arbeidsvermogen en pensioenschade. Het relativiteitsvereiste staat dus aan schadevergoeding in de weg.

Verjaring

Na een reeks van arresten in de periode 2005 tot voorjaar 2007 blijft het sedertdien rustig op het terrein van de verjaring.³²

De Hoge Raad doet een principiële uitspraak over de samenloop van verschillende verjaringsregimes. Beslist wordt dat in geval van aanvaring de eiser de kortere verjaringstermijn van art. 8:1793 BW, die strekt ter bescherming van de aansprakelijk gestelde persoon, niet kan omzeilen door zijn vordering te baseren op onrechtmatige daad. De wettelijke regeling inzake aanvaring³³ is in zoverre exclusief van toepassing.³⁴

In het arrest van 4 april 2008³⁵ oordeelt de Hoge Raad conform vaste jurisprudentie dat indien iemand bij een operatie lichamelijk letsel heeft opgelopen, de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW pas begint te lopen zodra de benadeelde voldoende zekerheid – die niet een absolute zekerheid behoeft te zijn – heeft verkregen dat het letsel (mede) is veroorzaakt door tekortschietend of foutief medisch handelen. Het hof heeft de verjaringstermijn laten aanvangen op het moment dat aan de patiënte is medegedeeld dat zij een klapvoet had opgelopen. Dit oordeel is onbegrijpelijk, omdat zij toen nog niet wist dat die klapvoet (mede) was veroorzaakt door een fout van de arts. Het zou namelijk om een complicatie gaan en wel weer goed komen.³⁶

Een motorrijder die ernstig letsel

32 Naast de hierna te bespreken arresten wordt in HR 11 april 2008, NJ 2008, 224 geoordeeld over de verjaring van een op onrechtmatige daad gebaseerde vordering op het waterschap. De verjaring hiervan wordt bestreken door de Wet van 31 oktober 1924, *Stb.* 1924, 482, welke wet per 1 januari 1992 is vervallen. Bijzonder is dat verjaring kon aanvangen zonder dat de schuldeiser bekend was met de schade en zijn vordering.

33 Zie hierover ook Ph.A. Vos, 'Natte praktijk. Over aanvaring en verjaring', *Advocatenblad* 2008-8, p. 314-316.

34 HR 15 juni 2007, NJ 2007, 621 m.nt. K.F. Haak.

35 NJ 2008, 203.

36 HR 4 april 2008, NJ 2008, 203.

oploopt bij een ongeval, spreekt de werkgeefster van de voor dit ongeval aansprakelijke automobilist en de WAM-verzekeraar van de werkgeefster aan voor vergoeding van zijn schade. De verjaring jegens de verzekeraar wordt gestuit. Vraag is of de stuiting ook heeft te gelden voor het gedeelte van de vordering van de benadeelde op de verzekerde (werkgeefster) dat uitgaat boven het bedrag waarvoor de polis dekking biedt en dat dus voor rekening van de werkgeefster komt. Gelet op de strekking van art. 10 lid 4 WAM dient daaraan een ruime uitleg te worden gegeven, zodat de Hoge Raad deze vraag bevestigend beantwoordt.³⁷ Aldus werkt de stuiting jegens de verzekeraar door in de verhouding tussen de benadeelde en de verzekerde, ook voor zover de schade de verzekerde som overtreft. Hiermee wordt een ruime bescherming geboden aan verkeersslachtoffers.

Verkeer

Het arrest van 22 februari 2008³⁸ toont een actieve A-G die zelf onderzoek doet naar de aanvangssnelheden en daarmee corresponderende rem- en reactieafstanden. Een zestienjarige fietser wordt, terwijl hij een voorrangsweg oversteekt, aangereden door een automobilist. De WAM-verzekeraar erkent voor 50 procent aansprakelijkheid. De fietser betoogt echter dat deze volledig aansprakelijk is, omdat de automobilist te hard zou hebben gereden. Het hof leidt uit het feit dat de auto tien meter na de kruising tot stilstand is gekomen af, dat de remafstand redelijkerwijs is te stellen op circa twaalf meter. Bij deze afstand is het naar algemene ervaringsregels ondenkbaar dat de automobilist tijdens de aanrijding op de kruising, dan wel kort daarvoor, aanmerkelijk te hard heeft gereden. Nader onderzoek acht het hof niet nodig. De A-G concludeert op basis van algemeen toegankelijke informatie (via internet) dat, wanneer niet kan worden vastgesteld waar de auto was op het moment dat de bestuurder merkte dat hij moest remmen en/of op het moment dat het remmen daadwerkelijk is begon-

29 HR 19 december 2008, NJ 2009, 146 m.nt. M.R. Mok.

30 HR 28 maart 2008, NJ 2008, 475 m.nt. M.R. Mok.

31 NJ 2008, 576.

37 HR 27 juni 2008, NJ 2008, 476.

38 *RvdW* 2008, 265.

nen, nauwelijks iets kan worden gezegd over de aanvangssnelheid waarmee de auto reed. De Hoge Raad volgt de A-G: niet is gebleken wanneer de automobilist daadwerkelijk met remmen is begonnen (hetgeen wel degelijk relevant is), zodat het oordeel van het hof onvoldoende gemotiveerd is.

Werkgevers

De werkgeversaansprakelijkheid blijft een hot item bij de Hoge Raad. In nog geen tweeënhalve jaar zijn 25 arresten over dit onderwerp verschenen. Slechts aan de meest bijzondere zullen wij aandacht besteden.³⁹ Voor het overige volstaan wij met het geven van de meer algemene lijn. In 2007 en de eerste helft van 2008 ligt het zwaartepunt bij de klassieke arbeidsongevallen, zoals vallen en glijpartijen. Daarna verschuift de aandacht naar het goed werkgeverschap en verkeersongevallen.

Arbeidsongevallen

Een schoonmaakster glijdt uit op een betegelde gangvloer in een hotel op Aruba, die als gevolg van een regenbui nat is, en komt ten val. Zij draagt geen veiligheidsschoenen en er liggen geen antisliptegels. Geoordeeld wordt dat de omvang van de zorgplicht van de werkgever afhankelijk is van de omstandigheden van het geval, waarbij gelet moet worden op de Kelderluik-criteria.⁴⁰ Van de schoonmaakster, die vertrouwd is met het klimaat op Aruba, mag worden verwacht dat zij er algemeen bekend mee is dat na regenval rekening moet worden gehouden met het gevaar van gladheid. Van schending van de zorgplicht is geen sprake.⁴¹

In schril contrast met deze uitspraak staat het arrest van 11 april 2008.⁴² Technisch medewerker Tarioui glijdt in de uitoefening van zijn werkzaamheden op

een bordes in de chemische wasserij van Vendrig uit in een plas water en komt ten val. Tarioui draagt op dat moment door Vendrig ter beschikking gestelde veiligheidsschoenen. Vendrig wordt aansprakelijk bevonden. De Hoge Raad stelt voorop dat art. 7:658 lid 1 BW een hoog veiligheidsniveau van de betrokken werkruimte, werktuigen en gereedschappen, alsmede van de organisatie van de betrokken werkzaamheden vereist. De omstandigheid dat de werkgever ter afwering van het gevaar van uitglijden een veiligheidsmaatregel heeft genomen (het ter beschikking stellen van veiligheidsschoenen die mede ertoe dienden om uitglijden te voorkomen) brengt nog niet mee dat de werkgever zich van zijn voormelde verplichtingen heeft gekweten of dat het treffen van andere, meer effectieve maatregelen met hetzelfde doel niet van hem kon worden gevergd. Door het aanbrengen van rubberen matten had het gevaar van uitglijden beperkt kunnen worden, welke maatregel Vendrig – na het ongeval van Tarioui – ook heeft genomen.

De zorgplicht van de werkgever ex art. 7:658 BW is niet beperkt tot de eigenlijke arbeidsplaats (in de zin van art. 1 lid 3 aanhef en onder g Arbeidsomstandighedenwet). Ook wanneer de werknemer in de uitoefening van zijn werkzaamheden op plaatsen komt waar de werkgever geen enkele zeggenschap heeft ten aanzien van de gesteldheid, de inrichting, het gebruik door anderen en de veiligheid ter plaatse (bijvoorbeeld een onbemand tankstation), kan op de werkgever een zorgplicht rusten.⁴³

De uitspraak van 27 april 2007 krijgt in de media de nodige aandacht.⁴⁴ Een verkoopmedewerker in een restaurant loopt rugklachten op na het samen met drie anderen tillen van een zware oven. Ook naar de in 1998 gangbare normen en inzichten heeft een werkgever in een geval als het onderhavige de verplichting ervoor te zorgen dat een werknemer die in het kader van zijn werk een zware

last (omstreeks 50 kg) te tillen krijgt, ter voorkoming van het ontstaan van letsel de beschikking heeft over mechanische hulpmiddelen of persoonlijke beschermingsmiddelen. Het met de hand tillen van een zodanig gewicht door iemand tot wiens normale werkzaamheden dit niet behoort, levert een serieus te nemen gevaar op voor het ontstaan van rugletsel. Zowel art. 7:658 lid 1 BW als art. 5.2 Arbobesluit beschermt tegen het gevaar voor het ontstaan van rugletsel.⁴⁵

Voor wat betreft de bewijslastverdeling geeft de Hoge Raad duidelijk aan dat van een werknemer mag worden verlangd dat hij voldoende concreet motiveert waarom de werkgever zijn zorgplicht niet is nagekomen. Aan die motivering mogen echter niet zodanig hoge eisen worden gesteld dat in betekende mate afbreuk wordt gedaan aan de strekking van art. 7:658 lid 2 BW, te weten: de werknemer door verlichting van zijn processuele positie bescherming te bieden tegen de risico's van schade in de uitoefening van zijn werkzaamheden. Tegenover de werkgever die stelt dat hij zijn zorgplicht is nagekomen, hoeft de werknemer daarom niet die feiten te bewijzen die hij aandraagt ter betwisting van die stelling.⁴⁶

De jurisprudentie ter zake van arbeidsongevallen is zeer casuïstisch. Een aantal algemene lijnen valt te ontwaren. Schending van specifieke veiligheidsvoorschriften dan wel arbeidsomstandighedenwetgeving leidt in het algemeen al vrij snel tot de conclusie dat de werkgever tekortgeschoten is in zijn zorgverplichting ex art. 7:658 lid 1 BW.⁴⁷ Echter, wanneer de werkgever juiste hulpmiddelen verstrekt dan wel veiligheidsmaatregelen voor zijn werknemers treft, doch de werknemer er zelf voor kiest daarvan geen gebruik te maken, dan is dit voor eigen risico van de werknemer en kan de werkgever geen verwijt worden gemaakt.⁴⁸ Ook kan worden gewezen op de eigen verantwoordelijkheid van de werknemer ten aanzien van alle daagse gevaren; hiervoor hoeft de werk-

39 M. Timpert-de Vries, 'Stelplicht en bewijslastverdeling bij arbeidsongevallen en beroepsziekten', in: *Het Verzekerings-Archief* 2008/3, p. 107-138 geeft een overzicht van de rechtspraak van juli 2007 t/m juli 2008.

40 Dit zijn de aard van de werkzaamheden, de kenbaarheid van het gevaar, de te verwachten onoplettendheid van de werknemer en de bezwaarlijkheid van het treffen van maatregelen.

41 HR 2 maart 2007, NJ 2007, 143.

42 NJ 2008, 465 m.nt. G.J.J. Heerma van Voss.

43 HR 20 februari 2009, RvdW 2009, 323.

44 Het FNV Bureau Beroepsziekten meent dat uit het arrest zou voortvloeien dat werkgevers hun personeel voortaan niet meer dan 23 kg handmatig mogen laten tillen op straffe van het risico aansprakelijk te worden gesteld voor bijvoorbeeld rugletsel van de werknemer. Dit berust ons inziens op een onjuiste lezing van het arrest, want de Hoge Raad heeft geen tilgrens gesteld.

45 HR 27 april 2007, NJ 2008, 462.

46 HR 25 mei 2007, NJ 2008, 463.

47 Zie HR 27 april 2007, NJ 2008, 462; HR 13 juli 2007, NJ 2008, 464 en HR 6 juli 2008, NJ 2008, 326.

48 Zie HR 16 maart 2007, RvdW 2007, 317; HR 25 mei 2007, NJ 2008, 463 en HR 7 december 2007, NJ 2007, 643.

gever niet te waarschuwen of maatregelen te treffen.⁴⁹ De Kelderluik-criteria lijken steeds vaker in de beoordeling van de werkgeversaansprakelijkheid te worden betrokken. Met name bij valpartijen kan men daar goed mee uit de voeten.

Beroepsziekten

Op het vlak van de beroepsziekten is het relatief rustig gebleven. Werknemers ondervinden veelal problemen bij het bewijs van het causaal verband tussen hun klachten en de werkzaamheden.⁵⁰ Dat ondervindt ook de bekistingstimmerman die arbeidsongeschikt raakt wegens rugklachten. Hij kan geen beroep doen op de regel van verlichte bewijslastverdeling uit het arrest Unilever/Dikmans.⁵¹ Voor toepassing daarvan is nodig dat de werknemer niet alleen stelt, en zonodig bewijst, dat hij zijn werkzaamheden heeft moeten verrichten onder omstandigheden die schadelijk kunnen zijn voor zijn gezondheid, maar ook dat hij stelt en zonodig aannemelijk maakt dat hij lijdt aan gezondheidsklachten die door deze omstandigheden kunnen zijn veroorzaakt. De gezondheidsklachten van de bekistingstimmerman hebben, gelet op hetgeen de deskundigen daaromtrent hebben vastgesteld, niet een werkgerelateerde oorzaak. De vordering wordt afgewezen.⁵²

Ook in een ander opzienarend arrest van dezelfde datum is een belangrijke rol weggelegd voor het oordeel van de deskundigen. Een astmatische werknemer spreekt haar werkgever aan voor de verergering van haar gezondheidsklachten als gevolg van blootstelling aan sigarettenrook op de werkplek. Op basis van een deskundigenrapport oordeelt het hof dat de klachten van de werknemer erger zijn geworden in de periode dat zij voor de werkgever werkte en dat de kans dat die verergering door het passief meeroken op de werkplek komt, even groot is als de kans dat die een andere, niet-werkgerelateerde oorzaak heeft. Het oordeel dat, ondanks het ontbreken van objectief meetbare

49 Zie naast het hiervoor genoemde arrest over de Arubaanse schoonmaakster HR 8 februari 2008, NJ 2008, 93 en HR 20 februari 2009, RvdW 2009, 323.

50 Zie HR 16 mei 2008, RvdW 2008, 527 en HR 3 april 2009, LJN BH2619.

51 HR 17 november 2000, NJ 2001, 596 m.nt. D.A.

52 HR 9 januari 2009, RvdW 2009, 172.

medische gegevens ten aanzien van de gezondheidsklachten van de werknemer, een causaal verband tussen de gezondheidsklachten en de blootstelling aan de sigarettenrook kan worden aangenomen, houdt stand in cassatie. De werkgever is voor 50 procent aansprakelijk voor de toename van de klachten van de werknemer.⁵³

Verkeersongevallen

De belangrijkste ontwikkeling is ongetwijfeld de verdere uitbouw van art. 7:611 BW (goed werkgeverschap) als grond voor aansprakelijkheid van de werkgever. Deze bepaling vindt met name toepassing bij verkeersongevallen waarbij werknemers in de uitoefening van hun werkzaamheden betrokken raken en letselschade oplopen.⁵⁴

In twee arresten van 1 februari 2008 bouwt de Hoge Raad voort op eerdere arresten, waarin werd geoordeeld dat de werkgever in concrete omstandigheden aansprakelijk kan zijn op grond van redelijkheid en billijkheid dan wel goed werkgeverschap.⁵⁵ Voorop wordt gesteld dat art. 7:611 BW geen onbeperkte aansprakelijkheid voor schade van de werknemer opgelopen bij een verkeersongeval oplevert. Wel is de werkgever uit hoofde van zijn verplichting om zich als een goed werkgever te gedragen, gehouden zorg te dragen voor een behoorlijke verzekering van werknemers wier werkzaamheden ertoe kunnen leiden dat zij als bestuurder van een motorvoertuig betrokken raken bij een verkeersongeval. De omvang van deze verplichting zal van geval tot geval nader vastgesteld moeten worden met inachtneming van alle omstandigheden. De verzekering behoeft in elk geval geen dekking te verlenen voor schade die het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van de werknemer.

53 HR 9 januari 2009, RvdW 2009, 173.

54 De hierna nog te bespreken op art. 7:611 BW gebaseerde verzekeringsplicht vindt ook al toepassing buiten verkeersongevallen. Zie Ktr. Rotterdam 8 mei 2008, NJF 2008, 432. De werkgever is aansprakelijk voor de schade van een werknemer, die bij een overval ernstige schotwondingen heeft opgelopen. De werkgever had een met het oog op de bijzondere gevaarscheppende werkgerelateerde situatie van een overval een adequate verzekering moeten sluiten.

55 HR 12 januari 2001, NJ 2001, 253 m.nt. Stein en HR 9 augustus 2002, NJ 2004, 235 m.nt. G.J.J. Heerma van Voss.

Wanneer voor de werkzaamheden gebruik wordt gemaakt van een eigen auto van de werknemer, kan de werkgever ook op andere wijze aan zijn verplichting voldoen, namelijk door de werknemer financieel in staat te stellen om voor een behoorlijke verzekering zorg te dragen. Hierover moet in de verhouding tussen de werkgever en de werknemer voldoende duidelijkheid worden verschaft. Bij tekortschieten in de verzekeringsplicht is de werkgever aansprakelijk voor zover de werknemer door die tekortkoming schade heeft geleden.⁵⁶ Concreet betekent dit aansprakelijkheid tot het bedrag waarvoor een behoorlijke verzekering dekking zou hebben verleend.

Nog in 2008 wordt de verzekeringsplicht van de werkgever uitgebreid tot fietsers en voetgangers die betrokken raken bij een ongeval waarbij één of meer voertuigen zijn betrokken en voor fietsers ook bij een éézijdig ongeval.⁵⁷ Voor de aansprakelijkheid van de werkgever voor verkeersongevallen van werknemers geldt nu dus een algemene regel in de vorm van een verzekeringsplicht. Tegelijkertijd ontstaat echter ook onduidelijkheid over wat als een behoorlijke verzekering kan worden aangemerkt. Met zekerheid kan alleen worden gezegd dat het feit dat een collectieve ongelukverzekering voldoet aan de door een cao gestelde eis, onvoldoende is om te kunnen spreken van een behoorlijke verzekering.⁵⁸

In het kader van voornoemde jurisprudentie is ook van belang het onderscheid tussen gewoon woon-werkverkeer en woon-werkverkeer dat op één lijn is te stellen met vervoer krachtens verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst. Alleen in dat laatste geval kan de werkgever aansprakelijk worden gehouden. De jurisprudentie van de Hoge Raad over woon-werkverkeer is wisselend.

56 HR 1 februari 2008, RvdW 2008, 176 (Maasman/Akzo Nobel) en HR 1 februari 2008, RvdW 2008, 178 (Kooiker/Taxicentrale).

57 HR 12 december 2008, RvdW 2009, 35. De Hoge Raad zet in dit arrest eerst de zorgplicht van de werkgever op grond van art. 7:658 BW uitgebreid uiteen en vervolgens de aanvullende zorgplicht van de werkgever op grond van art. 7:611 BW ten aanzien van schade door verkeersongevallen waarvoor de werkgever niet aansprakelijk is op grond van art. 7:658 lid 2 BW.

58 HR 1 februari 2008, RvdW 2008, 178 (Kooiker/Taxicentrale).

De feestjes voor mijn personeel?
Daar durf ik helemaal niet
naar toe!

Een werknemer die na afloop van een teambespreking 's avonds (die plaatsvond op een andere dan de werklocatie) onderweg naar huis een ongeval krijgt met de door haar werkgever ter beschikking gestelde leaseauto kan daarvoor haar werkgever niet met succes aansprakelijk stellen. Er is geen sprake van vervoer dat op één lijn te stellen is met vervoer dat plaatsvindt krachtens de verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst.⁵⁹ Dit wordt wel aangenomen in het arrest over de auto-ambulance. Een werknemer neemt vanwege het feit dat hij nooddienst heeft, een auto-ambulance van de werkgever mee naar huis. Wanneer hij de volgende ochtend van zijn huis naar het bedrijf rijdt, krijgt hij een ongeval. De bijzondere omstandigheden zijn hier doorslaggevend.⁶⁰ In zijn arrest van 19 december 2008 geeft de Hoge Raad enige afbakening ten aanzien van vervoer dat wel en dat niet moet worden beschouwd als woon-werkverkeer.⁶¹ In beginsel heeft vervoer van de werknemer dat met het oog op het verrichten van de opgedragen werkzaamheden plaatsvindt tussen verschillende arbeidsplaatsen, zoals tussen verschillende vestigingen van de werkgever, te gelden als vervoer in het kader van de door de werkgever uit te voeren werkzaamheden.

Bedrijfsuitjes

Een ander aspect van werkgeversaansprakelijkheid betreft de aansprakelijkheid voor schade van werknemers geleden of toegebracht tijdens bedrijfsuitjes of personeelsfeestjes. Tweemaal wordt aan de Hoge Raad een dergelijke aansprakelijkheid voorgelegd; de ene in het licht van art. 7:611 BW, de andere in dat van art. 6:170 BW. Een werknemer valt op haar vrije dag bij een door de werkgever georganiseerde workshop dansen op rollerskates in de marmeren hal van het bedrijfsgebouw. De werkgever is op grond van art. 7:611 BW aansprakelijk. Een werkgever die voor zijn personeel een activiteit organiseert of

doet organiseren waaraan een bijzonder risico op schade voor de deelnemende werknemers verbonden is, is uit hoofde van de eisen van goed werkgeverschap gehouden de ter voorkoming van die schade redelijkerwijs van hem te verlangen zorg te betrachten. Vervolgens geeft de Hoge Raad meer duidelijkheid over de eigen schuld en bewijslastverdeling bij art. 7:611 BW. Hieromtrent gelden, anders dan bij art. 7:658 BW, geen bijzondere regels.⁶²

Van geheel andere orde is het arrest van 9 november 2007.⁶³ Op een personeelsfeest waar de drank rijkelijk vloeit, wordt lampolie op het barbecuerooster gegooid. Er ontstaat brand en een deel van het partycentrum brandt af. Is de werkgever van de werknemers aansprakelijk voor de schade op grond van art. 6:170 BW? Het gaat om een door de werkgever georganiseerd, gefaciliteerd en betaald feest, waarbij de werknemers louter aanwezig zijn omdat ze werknemers zijn van de werkgever. De werknemers en de werkgever treden als een zekere eenheid naar buiten en mogen door de eigenaren van het partycentrum ook als zodanig worden beschouwd. De leidinggevende heeft niet getracht te voorkomen dat er olie op de barbecue werd gegooid, maar heeft door zijn ge-

drag juist de kans op schade vergroot. Onder deze omstandigheden bestaat de voor toepassing van art. 6:170 lid 1 BW noodzakelijke functionele samenhang tussen de dienstbetrekking en de door de werknemers gemaakte fout. Een werkgever heeft dus ook zeker toe te zien op de gedragingen van zijn werknemers tijdens een personeelsfeestje, want kan daarvoor aansprakelijkheid dragen.

Tot besluit

In de jurisprudentie van de afgelopen tweeënhalve jaar springt wellicht het meest in het oog de voortgaande ontwikkeling van de werkgeversaansprakelijkheid. De Hoge Raad is de afgelopen jaren overstelpt met dit soort zaken. Waar de rechtspraak inzake art. 7:658 BW zeer casuïstisch is, krijgt het goed werkgeverschap van art. 7:611 BW een steeds bredere gelding. Voor arbeidsgerelateerde verkeersongevallen is op deze grond al een verzekeringsplicht van de werkgever geïntroduceerd en recent is beslist dat deze bepaling ook tot aansprakelijkheid kan leiden voor de schadelijke gevolgen van een aan de werknemer buiten de uitoefening van diens werkzaamheden overkomen ongeval. Dit alles roept de vraag op hoe lang de werkgeversaansprakelijkheid nog in zijn huidige vorm zal blijven bestaan.

59 HR 30 november 2007, RvdW 2007, 1030. Dat de desbetreffende reistijd als overuren bij de werkgever mag worden gedeclareerd, maakt in zijn algemeenheid niet dat het ongeval in de uitoefening van de werkzaamheden heeft plaatsgevonden.

60 HR 19 december 2007, RvdW 2009, 84.

61 RvdW 2009, 83.

62 HR 17 april 2009, LJN BH1996.

63 RvdW 2007, 960.

Pels Rijcken
& Droogleever
Fortuijn *advocaten*
en notarissen

cassatie@pelsrijcken.nl

Van oudsher bij de tijd

Pels Rijcken beschikt al decennia over een gespecialiseerde cassatiesectie. In Den Haag, op loopafstand van de Hoge Raad. Ruim vijftien advocaten combineren kennis van procesrecht en cassatietechniek op het hoogste niveau met expertise op alle belangrijke rechtsgebieden.

Of het nu gaat om een quickscan, een uitvoerig advies of een cassatie-procedure: de cassatieadvocaten van Pels Rijcken werken nauw met u samen aan het hoogst haalbare voor de cliënt. Op verzoek ook al in hoger beroep. Uiteraard met vooraf inzicht in de kosten.

Van onze cursussen weten onze relaties al dat we tips over procederen in appel met plezier delen. Dat doen we ook graag met u.

Neem de proef op de som en mail of bel
Ans van Duijvendijk-Brand
Martijn Scheltema
Gerbrant Snijders
Hans van Wijk
cassatie@pelsrijcken.nl
(070) 515 34 95

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Weerzin en verkilling in de rechtszaal

Mr. Olsman, advocaat, gaat met zwier te werk, daar is iedereen het over eens. Hij is erop uit een sfeer te creëren waarin de rollen duidelijk zijn, en zal daarom niet snel een rol van een ander betwisten. Het moet genoeglijk blijven. Een grapje is zeker aan hem besteed. Hij is geen perfectionist en hij kiest wel eens standpunten die hij vervolgens nauwelijks kan onderbouwen. Maar daar gaat het ook niet om. Het moet allemaal gezegd zijn, en dat gebeurt ook, zij het met enige vertraging. Vervolgens is het aan anderen om er wat van te vinden. Als hij ongelijk krijgt dan lijkt hem dat niet te deren. Hij heeft de neiging om

na een zitting te blijven hangen, om wat associaties uit te wisselen die de zaak bij hem heeft opgeroepen. En ook wel om bevestigd te krijgen dat de basis van elk contact betrokkenheid is.

Mr. Smit daarentegen, ook advocaat, heeft een uitgesproken competitief karakter, en hij lijkt alleen maar respect op te kunnen brengen voor anderen als die ook competitief zijn jegens hem. Is het op de keper beschouwd niet respect waar alles om draait? Een confrontatie is geen ramp, vindt mr. Smit, als het maar de zaak dient. Hij heeft een nerveuze uitstraling, en zijn wijze van spreken is wat staccato, alsof hij een bataljon toespreekt. En bij dat spreken voert hij alleen argumenten aan die er toe doen.

De twee heren troffen elkaar ter zitting in een strafzaak.

Waar normaal gesproken tussen advocaten een zekere natuurlijke band ontstaat vanwege gelijklopende belangen van de verdachten, en de één de argumenten van de ander onderstreept en versterkt, of desnoods alleen maar mee wil liften, was hier van cohesie geen sprake. De aanpak was te verschillend.

Bij aanvang van de zitting kondigde mr. Olsman aan een preliminair verweer te zullen houden op grond van overschrijding van de redelijke termijn. Mr. Smit deelde onmiddellijk mee dat hij zich niet bij dit verweer zou aansluiten. Een dergelijke distantie doet zich eigenlijk nooit voor, en het verzwakte de positie van mr. Olsman. Deze gaf echter geen krimp en hield een gloedvol betoog, met hier en daar een kwinkslag, dat door zijn confrère met afgewend gezicht werd uitgezeten. Het betoog leidde niet tot het gewenste gevolg en de behandeling werd voortgezet.

Aan het slot van de behandeling vroeg mr. Smit of hij als eerste mocht pleiten. Hij zei het er niet bij, maar de strekking was wel duidelijk: hij kon de gedachte niet verdragen nogmaals naar een betoog van mr. Olsman te moeten luisteren. De rechtbank deelde mee dat de raadslieden zelf maar met een voorstel moesten komen. Het leek mr. Olsman weinig te kunnen schelen, dus hij kwam als laatste.

Toch was er een grens overschreden. Mr. Olsman kon het intimiderende gedrag van zijn confrère, waarvan de strekking zo ongrijpbaar was, niet goed pareren. Hij zuchtte, draaide, kuchte, en zocht steun bij de rechtbank door tijdens het pleidooi van mr. Smit de rechters net iets te lang en glimlachend aan te kijken. Hoewel, glimlachend is niet het juiste woord: het had eerder iets smalends. De rechtbank keek onbewogen terug, als een dame die niet gediend is van avances. Vervolgens was mr. Olsman aan de beurt. Hij deed zijn best om, alleengelaten, zijn oude zwier te handhaven. Maar de lol was ervan af. Zijn aimabele karakter maakte hem kwetsbaar voor intimidaties. Hij bleef na afloop nog wel even hangen, een beetje hulpeloos. 'Het was me het dagje wel,' zei hij. Dat kon de rechtbank bevestigen. En aangezien mr. Olsman geen grapje te binnen schoot, hield hij het voor gezien en vertrok.

De werkelijkheid had zich van een kille kant getoond. Tegen sommige dingen bestaat geen verweer.

Plaats uw advertentie midden in uw doelgroep. Het Advocatenblad helpt u daarbij.

Elke drie weken bereikt u met een personeelsadvertentie in het Advocatenblad alle geïnteresseerde juridisch actieve juristen.

Desgewenst helpen wij u met het opstellen van de tekst voor uw personeelsadvertentie, die professioneel vorm wordt gegeven in uw eigen huisstijl, met uw eigen logo!

Meer informatie?

Wilt u meer informatie, bel dan Bas Brouwer, tel. 0172 – 23 44 60, die u graag vrijblijvend informeert over alle mogelijkheden. Bezoek ook eens onze website: www.bdmbv.nl

brouwer's direct marketing

U zoekt:

- advocaten
- medewerkers
- stagiaires
- (bedrijfs)juristen
- belasting-deskundigen
- leden rechterlijke macht

Procederen in Duitsland?

Duitse advocaten, vloeiend tweetalig, gespecialiseerd in Nederlands-Duitse rechtszaken

Blankestijn & Oortman Advocaten en Rechtsanwältinnen
Postbus 619, 7550 AP HENGELO

Telefoon 074 - 259 38 67

Fax 074 - 259 38 68

www.blankestijnoortman.nl

gratis proefmap?
0252-241300

De Trias dossiermap "DE NIEUWE MAP VOOR DE ADVOCATUUR"

Prijzen vanaf
€ 49,50
p/100 stuks
excl. BTW

Pletterij 11
2211 JT
Noordwijkerhout
kb@systeemappen.nl
www.systeemappen.nl

- 12 KLEUREN
- ELASTIEK
- ONVERSLIJTBAAR

AMBACHTELIJK GEMAAKTE TOGA'S VOOR:
ADVOCaat - GRIFFIER - RECHTER - PREDIKANT - HOOGLERAAR

TOGAMAKERIJ *Rhebergen*

WWW.TOGAMAKERIJRHEBERGEN.NL
AMSTELDIJK 18E AMSTERDAM TEL. 020-6629514 06 41981758

ALT KAM BOER ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE ?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging
- zie onze website voor voorbeeldzaken

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag
Tel.: 070 - 358 94 79, fax: 070 - 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

Moordkuil

Irritaties, klachten en andere felle berichten over grote en kleine misstanden kunt u kwijt in deze rubriek.

Verminder ongelijkheid tussen natuurlijke en rechtspersoon

Bij de verkrijging van een rijksmonument in de overdrachtsbelasting mag geen onderscheid meer worden gemaakt tussen een rechtspersoon en een natuurlijke persoon. Dan kan er ook worden geprotesteerd tegen dat onderscheid bij griffierecht en gefinancierde rechtsbijstand.

.....
prof. mr. H. Loonstein
advocaat te Amsterdam,
oud-hoogleraar te Nijmegen
.....

De verhoging van het vast recht, dat op de voet van de Wet tarieven in burgerlijke zaken (Wtbz) in rekening wordt gebracht, is nauwelijks te stuiten. Menig advocaat zal zich herinneren dat in de jaren tachtig het griffierecht, zoals het vast recht toen nog heette, slechts enkele tientjes bedroeg. Inmiddels gaat het om veel grotere bedragen, in het bijzonder bij geschillen met een geldelijk belang.

Momenteel wordt bij rechtbanken 2,2% van het gevorderde bedrag in rekening gebracht bij vorderingen van € 11.345 en hoger, terwijl het bij de gerechtshoven en Hoge Raad gaat om 3%. Er geldt een maximum (momenteel respectievelijk € 4.941 en € 6.147), met dien verstande dat er voor gedaagden die natuurlijke personen zijn een lager maximum geldt (€ 1.184).

Belasting bij monumenten

Er is geen goede reden te bedenken voor dit onderscheid tussen natuurlijke en rechtspersonen. Immers, er zijn arme en rijke natuurlijke personen, terwijl die kleurverschillen niet minder aanwezig zijn bij rechtspersonen. Daarbij komt dat onderne-

mingen ook in de vorm van een eenmanszaak kunnen worden gedreven. Ook eenmanszaken kunnen genieten van het lage maximum voor gedaagden, die natuurlijke personen zijn.

Met een uitspraak van het gerechtshof 's-Gravenhage d.d. 1 mei 2009 (LJN BI3637) in de hand kan op goede gronden betoogd worden dat ten dezen sprake is van een verboden onderscheid tussen natuurlijke personen en rechtspersonen. In die zaak ging het om het verschil dat de wetgever maakt bij de verkrijging van een rijksmonument door een rechtspersoon ten opzichte van een natuurlijke persoon. Er is een wettelijke vrijstelling voor overdrachtsbelasting in geval een rechtspersoon een rijksmonument verwerft. Dat onderscheid vond geen genade in de ogen van het gerechtshof: onge-rechtvaardigde ongelijke behandeling. Ook natuurlijke personen dienen vrijstelling te krijgen van het betalen van overdrachtsbelasting bij het verwerven in eigendom van een rijksmonument.

Kom in verzet

Gelet op deze uitspraak verdient het aanbeveling dat advocaten op de voet van art. 25 Wtbz in verzet komen tegen beslissingen van de griffier waarbij aan gedaagden die rechtspersonen zijn bedragen ter zake vast recht worden opgelegd, die hoger zijn dan de bedragen die aan natuurlijke personen

kunnen worden opgelegd. De discriminatie kan in dit geval worden opgeheven door voor rechtspersonen ook het lagere maximum te hanteren, en *niet* door aan natuurlijke personen het hogere maximum in rekening te brengen, dat zou in strijd zijn met de rechtszekerheid.

Ook in gevallen waarin het vast recht al definitief is opgelegd en de termijn van verzet is verstreken, zou men kunnen overwegen om aan de griffier een ambtshalve verlaging te vragen. De praktijk leert dat het heel erg van de betrokken griffier afhankelijk is of op verzoeken tot aanpassing van griffierecht, ingediend na de wettelijke termijn, nog wordt beslist.

Evenzo kan men zich afvragen of het onderscheid dat wordt gemaakt in het heffen van vast recht tussen eisers en gedaagden in een kort geding de toets van de kritiek kan doorstaan, omdat ook hier sprake is van een ongelijke behandeling.

Ook de Wet op de rechtsbijstand (Wrb) maakt in artikel 12 lid 2 aanhef en onder e onderscheid tussen rechtspersonen en natuurlijke personen. Aan natuurlijke personen kan op basis van die wet rechtsbijstand worden verleend ook als de aanvraag betrekking heeft op de uitoefening van een zelfstandig beroep of bedrijf, mits de voortzetting van het beroep of het bedrijf afhankelijk is van het resultaat van de aangevraagde rechtsbijstand. Rechtspersonen worden hiervan uitgezonderd. Ook dat levert een ongeoorloofd onderscheid op, nu bijvoorbeeld natuurlijke personen die een eenmanszaak drijven beter worden behandeld dan een eenmanszaak gedreven in de vorm van een bv. Voor dat onderscheid bestaat geen voldoende rechtvaardiging. Het lijkt ook hier de moeite waard om tegen eventuele afwijzingen in bezwaar of beroep te komen.

Het bureau van de orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
Algemene informatie	070-335 35 35	info@advocatenorde.nl
N.a.w.-gegevens advocatuur	070-335 35 29	info@barbeheer.nl
Auditbureau (kwaliteitszorg)	070-335 35 71	audit@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070-335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070-335 35 23/21	finorg@advocatenorde.nl
Communicatie (o.a. brochures)	070-335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Helpdesk		
BalieNet-certificaten	070-335 35 86	certificaat@advocatenorde.nl
Overige vragen van advocaten	070-335 35 86	helpdesk@advocatenorde.nl
Opleiding		
Beroepsopleiding (09.00-12.00 u)	070-335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (PO)	070-335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
Permanente Opleiding (onthefingen)	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Vrijstellingen BO en VSO	070-335 35 41	pb@advocatenorde.nl
Besluit Aanmerken Als Opleiding (BAAO)	070-335 35 43	pb@advocatenorde.nl

Neuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05: Totaal

Ondernemingsrecht

Twisten tussen aandeelhouders en vennoten
12-11-2009: 12:30 - 17:30 uur
Plaats: Amsterdam
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: Eggens Instituut voor juridisch PAO a/d UvA, tel. 020-5253407
Docent(en): dr. R.H. van het Kaar, mr. H.J. Vetter
Cursusprijs: € 375 geen btw
Opleidingspunten
04: Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04: Totaal

Personen- en familierecht

Pensioenverevening bij echtscheiding
04-11-2009: 13:30 - 20:30 uur
Plaats: Hoofddorp
Doelgroep: PO
Niveau: ***
Instelling: Sdu Juridische Opleidingen, tel. 070-3789896

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Docent(en): prof.dr. G.J.B. Dietvorst, mr. M.A. van der Veeken
Cursusprijs: € 695 exclusief btw
Opleidingspunten
05: Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
05: Totaal

tel. 010-4081597
Docent(en): prof. mr. H. de Doelder, mr. P.C. Verloop
Cursusprijs: € 425 geen btw
Opleidingspunten
04: Juridisch
- Beroepsvaardigheden
- Management/Organisatie
04: Totaal

Straf(proces)recht

Ontwikkelingen Straf- en Strafprocesrecht nader bekeken
03-11-2009: 13:00 - 17:45 uur
Plaats: Rotterdam
Doelgroep: PO
Niveau: **
Instelling: ORP Erasmus Universiteit Rotterdam,

Personalia Opleidingen

PO

Bestuurs(proces)recht

Awb actueel
10-11-2009: 09:45 - 16:30 uur

Plaats: Utrecht
Doelgroep: PO
Niveau: ** Actualiteiten
Instelling: OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314
Docent(en): mr. B.J. van Ettehoven, mr. P.J. Jansen
Cursusprijs: € 495 geen btw
Opleidingspunten
05: Juridisch

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). De door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen kunnen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft er voor gekozen om de rubriek **Beëdigd als advocaat** per 1 januari 2009 niet meer te publiceren in het *Advocatenblad*. U kunt uw gegevens terugvinden op www.alleadvocaten.nl.

Praktijk neergelegd

Bakker, mw. mr. A.C. Gouda
28-05-2009
Bekker, mr. F.W.M. Tilburg
01-06-2009
Boesjes, mr. A. Oosterhout/NB
01-06-2009
Bordewijk, mw. mr. S.M.
Amsterdam 01-06-2009

Christiaan, mw. mr. S.M.
Rotterdam 31-05-2009
Danielse, mw. mr. L. Spijkenisse
01-06-2009
Dennekamp, mr. E.J. Utrecht
11-06-2009
Devis, mw. mr. E.M. Amsterdam
01-06-2009
Duijnhoven, mw. mr. A. van Zwolle
01-06-2009
Dyserinck, mw. mr. H.C. Amsterdam
01-06-2009
Eickmans, mr. D. Tiel
01-06-2009
Fruytier, mr. O.P.M. Utrecht
01-06-2009
Gils, mw. mr. W.M.H. van Leerdam
09-06-2009
Hannen, mr. J.J.G. Vught
11-05-2009
Helleman, mw. mr. H.H.M.
Amsterdam 01-06-2009
Hoekzema, mr. J.W. Amsterdam
01-06-2009
Koning, mw. mr. H.J. Amsterdam
01-06-2009
Kool, mw. mr. S. Den Haag
01-06-2009

Koster, mr. C.J. Utrecht
08-06-2009
Lieshout, mw. mr. S.A.J.C. van Uden
01-06-2009
Martens, mr. P.G.M. Venlo
01-06-2009
Mekking, mw. mr. S. Rotterdam
01-06-2009
Metz, mw. mr. N.A.S. Breda
02-06-2009
Meuzelaar, mw. mr. E.I. Amsterdam
01-06-2009
Meyer, mr. R.J. Amsterdam
04-06-2009
Mulleneers, mr. M.L.E. Amsterdam
01-06-2009
Müller, mw. mr. S. Amsterdam
03-06-2009
Phoelich, mr. G. Amsterdam
05-06-2009
Pol, mw. mr. E.G. van de Den Haag
01-06-2009
Postma, mw. mr. T.K. Zwolle
01-06-2009
Putters, mw. mr. E.M. van Gorinchem
01-03-2009

Reinders, mw. mr. A.E.M. Amsterdam
01-06-2009
Ribbeling, mr. A.C. Amsterdam
02-06-2009
Riet, mr. J.A. van Utrecht
01-06-2009
Rutten, mw. mr. R.E.J.P.M. Roermond
08-06-2009
Rijckevorsel, mw. mr. J.E.F.M. van Den Haag
03-06-2009
Spenke, mr. O.D. te Amsterdam
08-06-2009
Suijver, mr. J.A.W. Alphen a/d Rijn
05-06-2009
Swildens, mr. W.A. Alkmaar
01-06-2009
Vaate, mw. mr. I.G.C. Bij de Barendrecht
01-06-2009
Volkerink, mw. mr. M. Breda
01-06-2009
Vries, mr. D.L. de Amsterdam
02-06-2009
Werner, mr. E.L.P. Arnhem
01-06-2009
Wille, mr. W. Rotterdam
11-06-2009

Kantoor-verplaatsing

Bakers, mr. L.: Stadhouderskade 14-a (1054 ES) Amsterdam, tel. 020-7532900, fax 020-7532901, e-mail info@bingh.com, website www.bingh.com

Berg, mw. mr. C.D. van den (Amsterdam): Kenaupark 21 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail haarlem@vandiepen.com

Bloembergen, mw. mr. J.J. (Amsterdam): 555 Madison Avenue (NY10022) New York/US, tel. 001-212-489-06-20, fax 001-212-489-07-10, e-mail jikkemien.bloembergen@loyensloeff.com, website www.loyensloeff.com

Bodewes, mr. B.J. (Amsterdam): S
A Haadsmstraat 4 (9481 AL) postbus
82 (9480 AB) Vries, tel. 0592-820202,
fax 0592-865723, e-mail bodewes@
pensioenrechtadvocatuur.nl, website
www.pensioenrechtadvocatuur.nl

Bonsen, mw. mr. S. (Enschede):
Twentepoort West 10-7 / Magna
Porta (7609 RD) postbus 31 (7600
AA) Almelo, tel. 0546-820493, fax
0546-822389, e-mail bonsen@
danielshuisman.eu, website
danielshuisman.eu

Brugge, mr. R.N. (Doetinchem):
Jansbuitensingel 29-4 (6811 AD)
postbus 1011 (6801 BA) Arnhem, tel.
026-3399222, fax 026-3399223

Bulut, mw. mr. N. (Rotterdam):
Boerhaavelaan 40 (2713 HX) postbus
190 (2700 AD) Zoetermeer, tel. 079-
3531288, fax 079-3531365, e-mail
nbu@fme.nl, website www.fme-
cwm.nl

Bungener, mr. A.F.: Olympisch
Stadion 4 (1076 DE) Amsterdam,
tel. 020-7600032, fax 020-
7600039, e-mail bungener@
verbeekdecaluwe.nl, website www.
verbeekdecaluwe.nl

Dehuijzen, mw. mr. A.E.:
Zuidplein 36 (1077 XV) postbus 74754
(1070 BT) Amsterdam, tel. 020-
7997619, fax 0842-15063, e-mail
dehuijzen@whitebridge.nl

Deijkers, mr. P.F.M. (Hoorn):
Heiligeweg 10 (1601 PN) Enkhuizen,
tel. 0228-324559, fax 0228-325650,
e-mail pauldeijkers@hetnet.nl

Dogan, mw. mr. Z.: Weterinschans
128 (1017 XV) Amsterdam, tel. 020-
5289529, fax 020-4288259, e-mail
zeynep@jblaw.nl

Dregmans, mr. A. (Nijmegen):
zijpendaalseweg 47 (6814 CC)
Arnhem, tel. 026-3547885, fax 026-
3547889, e-mail info@dregmans.nl

Dukes, mr. M.G.H. (Utrecht):
Zonnehof 31-35 (3811 ND) postbus
1214 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-
4221959, fax 033-4611545, e-mail
m.dukes@mend.nl, website www.
mend.nl

Emons, mr. G. (Helmond): St.
Annstraat 166-168 (6524 GS)
Nijmegen, tel. 024-3608768, fax
024-3609390, e-mail info@gdo.nl,
website www.gdo.nl

Evers, mr. P.P.A.M.J. (Nijmegen):
De Balmerd 4 (6641 LD) Beuningen/
GLD, tel. 024-6751581, fax
024-6751582, e-mail info@
vankaauwenadvocatuur.nl, website
www.vankaauwenadvocatuur.nl

Francovich, mr. S.G.:
Tesselschadestraat 9-b (1054 ET)
postbus 75080 (1070 AB) Amsterdam,
tel. 06-21224730, website www.
merit-partners.com

Gademan, mw. mr. Z.: Sophiastraat
34 (4811 EM) postbus 7033 (4800
GA) Breda, tel. 076-5210725, fax
076-5223316, e-mail gademan@
habetsadvocaten.nl, website www.
habetsadvocaten.nl

Geurink, mr. C.B. (Apeldoorn):
Keppelseweg 16 (7001 CG) postbus
395 (7000 AJ) Doetinchem, tel. 0314-
328040, fax 0314-328041, e-mail
info@geurinkenpartners.nl, website
www.geurinkenpartners.nl

Gussenhoven, mr. G.J.M.
(Veenendaal): Boulevard 12
(3707 BM) postbus 305 (3700 AH)
Zeist, tel. 030-6934555, fax 030-
6939577, e-mail gussenhoven@
immixadvocaten.nl, website www.
immixadvocaten.nl

Hoofft, mw. mr. S.K.M. van 't
(Amsterdam): 555 Madison Avenue
(NY 10022) New York/US, tel. 001-
212-489-06-20, fax 001-212-489-
07-10, e-mail sietske.van.t.hoofft@
loyensoeff.com, website www.
loyensoeff.com

Hulsbergen, mr. H.J. (Lisse):
Westzeedijk 140 (3016 AK) postbus
23320 (3001 KH) Rotterdam, tel. 010-
4363455, fax 010-4363691, e-mail
hulsbergen@lamsma-veldstra.nl,
website www.lamsma-veldstra.nl

Huijbers, mw. mr. M.R.: Claude
Debussylaan 54 (1082 MD) postbus
2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-
5517555, fax 020-6267949, e-mail
merel.huijbers@bakernet.com,
website www.bakernet.com

Kasem, mr. K.: Overtoom 296 (1054
JC) Amsterdam, tel. 020-6060680,
fax 020-6060681, e-mail kasem@
vanoostenadvocaten.nl, website
www.vanoostenadvocaten.nl

Klompé, mr. J.C. (Hilversum): Oud
Loosdrechtsedijk 112 (1231 ND) postbus
99 (1230 AB) Loosdrecht, tel. 035-
6038111, fax 035-6038110, e-mail
advocaten@kensadvocaten.nl,
website www.kensadvocaten.nl

Kok, mw. mr. E.C.P.M. (Druten):
Marienburg 67 (6511 PS) postbus
1190 (6501 BD) Nijmegen, tel. 024-
3244779, fax 024-3244910, e-mail
informatie@sleutels.com, website
www.sleutels.com

Meer, mw. mr. G.H. van der:
Stadhouderskade 14-a (1054 ES)
Amsterdam, tel. 020-7532900, fax
020-7532901, e-mail info@bingh.
com, website www.bingh.com

Meer, mr. R.L.J. van der
(Veenendaal): Biltstraat 124 (3572
BK) postbus 14162 (3508 SG) Utrecht,
tel. 030-2712040, fax 030-2716657,
e-mail rvandermeer@lexcellent.nl,
website www.lexcellent.nl

Roeloffzen, mw. mr. M.:
Stadhouderskade 14-a (1054 ES)
Amsterdam, tel. 020-7532900, fax
020-7532901, e-mail info@bingh.
com, website www.bingh.com

Seghers, mr. P.C. (Utrecht): Oud
Loosdrechtsedijk 112 (1231 ND) postbus
99 (1230 AB) Loosdrecht, tel. 035-
6038111, fax 035-6038110, e-mail
advocaten@kensadvocaten.nl,
website www.kensadvocaten.nl

Verbeek, mw. mr. A.P.J.M.:
Olympisch Stadion 4 (1076 DE)
Amsterdam, tel. 020-7600031, fax
020-7600039, e-mail verbeek@
verbeekdecaluwe.nl, website www.
verbeekdecaluwe.nl

Vrendenburg, mw. mr. C.J.S.:
Stadhouderskade 14-a (1054 ES)
Amsterdam, tel. 020-7532900, fax
020-7532901, e-mail info@bingh.
com, website www.bingh.com

Waegeningh, mw. mr. S. van:
Stadhouderskade 14-a (1054 ES)
Amsterdam, tel. 020-7532900, fax
020-7532901, e-mail info@bingh.
com, website www.bingh.com

Nieuw kantoor/ associatie

BINGH Advocaten (mrs. S. van
Waegeningh, L. Bakers, G.H. van
der Meer, C.J.S. Vrendenburg en M.
Roeloffzen) Stadhouderskade 14-a
(1054 ES) Amsterdam, tel. 020-
7532900, fax 020-7532901, e-mail
info@bingh.com, website www.
bingh.com

Klompé & Seghers Advocaten
(mrs. J.C. Klompé en P.C. Seghers)
Oud Loosdrechtsedijk 112 (1231 ND)
postbus 99 (1230 AB) Loosdrecht,
tel. 035-6038111, fax 035-6038110,
e-mail advocaten@kensadvocaten.
nl, website www.kensadvocaten.nl

VerbeekdeCaluwé advocaten (mrs.
A.P.J.M. Verbeek en A.F. Bungener)
Olympisch Stadion 4 (1076 DE)
Amsterdam, tel. 020-7600030,
fax 020-7600039, e-mail info@
verbeekdecaluwe.nl, website www.
verbeekdecaluwe.nl

Naams- wijziging

Leidsegracht Advocaten te
Amsterdam thans: **Bergh Stoop
& Co**

Advocatenkantoor Kuijpers te Capelle
aan den IJssel thans: **Kuijpers &
Tillema advocaten**

Christel Vissers advocaat te Delft
thans: **Legaltree Vissers**

Lesmeister Veenendaal Brink
Advocaten te Almere thans:
**Lesmeister Veenendaal Streefkerk
Brink Advocaten Mediators**

Smallengange, Van Dam & Van
der Stelt te Rotterdam thans:
Smallengange N.V.

Bezoekadres/ postbus/tel./ fax/e-mail

ACS Legal te Heerlen: Akerstraat 79
(6417 BJ) Heerlen, fax 045-8883470

Advocatenkantoor Moons te
Amersfoort: fax 033-4610447, e-mail
info@advocatenkantoor moons.
nl, website www.
moonsadvocaatmediator.nl

**Advocatenkantoor Van Twist
& Walls BV** te Dordrecht: e-mail
vtenw@xs4all.nl, website www.
walls.demon.nl

**Advocatenpraktijk Universiteit
Maastricht** te Maastricht: website
www.maastrichtuniversity.nl

Bergh Stoop & Co te Amsterdam:
e-mail info@berghstoop.com,
website www.berghstoop.com

Bodifée, mr. H.J. te Rotterdam:
website www.hbodifee.nl

DBVH Advocatuur te Amsterdam:
Keizersgracht 62-64 (1015 CS)
Amsterdam

**De Haan Advocaten en Notarissen
BV** te Almere: e-mail almere@
dehaanlaw.nl, website www.
dehaanlaw.nl

Debijs Van Kooij Advocaten te
Rotterdam: Wijnhaven 17 (3011 WH)
Rotterdam

KantoorCor te Amsterdam:
De Lairessestraat 130 (1075 HL)
Amsterdam

Kool Advocaat te Doetinchem:
Keppelseweg 4 (7001 CG) Doetinchem

Kuijpers & Tillema advocaten
te Capelle aan den IJssel: e-mail
info@kuijpers-tillema.nl

Lafarre, mr. M. te Amsterdam:
Zuidplein 36/WTC Tower H, 4th floor
(1077 XV) Amsterdam, tel. 020-
7997718, fax 020-7997801

Legaltree Vissers te Delft: e-mail
christel.vissers@legaltree.nl,
website www.legaltree.nl

**Lesmeister Veenendaal Streefkerk
Brink Advocaten Mediators**
te Almere: e-mail info@lvsb-
advocaten.nl website www.lvsb-
advocaten.nl

Pieper Advocatenpraktijk B.V. te
Hengelo/OV: Twentepoort Oost 61-17
(7609 RG) Almelo

Redevco Nederland BV te
Amsterdam: postbus 94491 (1090 GL)
Amsterdam

Rijkswaterstaat RWS Advocaten te
Utrecht: tel. 088-7971363

Schamle, mr. E.P. te Rotterdam:
Claes de Vrieselaan 86 (3021 JT)
Rotterdam, fax 010-2762777

Smallengange N.V. te Rotterdam:
e-mail mail@smalaw.nl, website
www.smallengange-lawyers.com

Suringa, mr. P. te Culemborg:
Ravelijnstraat 68 (4102 AN)
Culemborg, tel. 0345-511554, fax
0345-511554, e-mail psu@me.com

Van Oss & Verweij advocaten
te Ermelo: postbus 330 (3850 AH)
Ermelo, e-mail info@vanoss-
verweij.nl

Zundert, mr. W.H. van te
Rotterdam: e-mail wivazu@
planet.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden
doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl.

Persoonlijk uitvoeren

Geschillencommissie Advocatuur
Bindend advies d.d. 18 januari 2008 / Adv07-0164
(mrs. Koster-Vaags, Van Dijk en Hoogeveen-de Klerk)

Opdrachtbevestiging vermeldt persoonlijke uitvoering; feitelijke uitvoering echter grotendeels door kantoorgenote; veel tijd besteed aan intern overleg. Inefficiënte werkwijze. Matiging declaratie.

Klacht

De cliënte heeft zich in verband met haar op handen zijnde echtscheiding tot de advocaat gewend. Zij heeft met de advocaat afgesproken dat hij haar zaak zou behandelen en dat een kantoorgenote ondersteunend werk zou verrichten. Echter, ondanks de gemaakte afspraak heeft de betreffende kantoorgenote de zaak van de cliënte zelf behandeld. De advocaat heeft dit niet aan de cliënte verteld. Ook het lagere uurtarief van de kantoorgenote is niet ter sprake gekomen.

De cliënte is van mening dat de door de advocaat in rekening gebrachte declaratie niet in overeenstemming is met de geleverde diensten; er werden erg veel uren gedeclareerd en er werd dubbel gedeclareerd. De cliënte veronderstelt dat het hoog aantal uren het gevolg is van de behandeling door de kantoorgenote van de advocaat, omdat zij waarschijnlijk de ervaring mist die de advocaat heeft.

De cliënte heeft in haar brief d.d. 3 mei 2007 voorgesteld om de declaratie met de helft te verlagen.

De cliënte heeft zich voor de verdere afhandeling van haar zaak tot een

andere advocaat gewend. De advocaat weigerde haar dossier af te geven aan haar nieuwe advocaat.

Gelet op het vorenstaande stelt de cliënte ter oplossing van het geschil voor de declaratie van de advocaat coulanchehalve te matigen. Zij verzoekt de commissie aldus te beslissen.

Verweer

De advocaat stelt dat de cliënte zich op 16 februari 2007 tot hem heeft gewend en hem een opdracht heeft verstrekt tot het aanhangig maken van een echtscheidingsprocedure. De advocaat heeft de cliënte nadrukkelijk mondeling kenbaar gemaakt dat een kantoorgenote van hem de zaak inhoudelijk zou behandelen. De advocaat verwijst in dit verband naar artikel 3 van de door de cliënte getekende opdrachtbevestiging.

Hoewel de advocaat normaliter een uurtarief van € 185 hanteert, heeft hij met de cliënte een uurtarief van € 165 afgesproken. Het uurtarief van de kantoorgenote van de advocaat bedraagt € 150.

De betreffende kantoorgenote is ervaren op het gebied van het familierecht, met name het voeren van echtscheidings- en alimentatieprocedures.

Op 12 april 2007 heeft de advocaat de cliënte een tussentijdse afrekening ten bedrage van € 2.374,82 gestuurd, gevolgd door een specificatie op verzoek van de cliënte. Uit deze specificatie blijkt dat geen uren dubbel zijn geboekt. De cliënte heeft aan de secretaresse van de advocaat telefonisch toegezegd dat zij de rekening zou betalen.

Bij brief d.d. 3 mei 2007 heeft de cliënte alsnog bezwaren gemaakt tegen de hoogte van de rekening. Daarop heeft de advocaat onder meer besloten de door zijn kantoorgenote en hem gezamenlijk bestede tijd coulanchehalve te halveren en de rekening te matigen

tot een bedrag van € 1.746,79. Dit laatste bedrag heeft de cliënte tot op heden onbetaald gelaten.

Aan de cliënte is duidelijk gemaakt dat de advocaat het dossier van de cliënte aan haar nieuwe advocaat zou overhandigen zodra de rekening was voldaan. De advocaat is van mening dat hij zich in redelijkheid op terughouding van het dossier kan beroepen. Bovendien had de nieuwe advocaat het dossier ook niet nodig om de behandeling van de zaak te kunnen overnemen.

De advocaat verzoekt de commissie de vordering van de cliënte tot matiging van de declaratie af te wijzen en te bepalen dat de cliënte het openstaande bedrag ad € 1.746,79 dient te betalen.

Beoordeling van het geschil

Naar aanleiding van het over en weer door partijen gestelde overweegt de commissie het volgende.

In de opdrachtbevestiging staat onder 'Uitvoering opdracht' uitdrukkelijk vermeld dat de advocaat de opdracht persoonlijk zal uitvoeren, met dien verstande dat hij onderdelen van zijn werkzaamheden onder zijn verantwoordelijkheid en toezicht door één van zijn kantoorgenoten mag laten uitvoeren.

Uit de door de advocaat overgelegde specificatie is de commissie echter gebleken dat de meeste werkzaamheden door de kantoorgenote van de advocaat zijn verricht en dat de advocaat zich slechts zijdelings met de zaak heeft beziggehouden. Daarnaast is veel tijd besteed aan bespreking van het dossier tussen de advocaat en de kantoorgenote van de advocaat.

Gelet op het feit dat geen processtuk is ingediend dan wel opgesteld, komt de commissie de totale hoeveelheid aan de zaak bestede uren (ruim 13 uren van de kantoorgenote van de advocaat en ruim 5 uren van de advocaat) bovenmatig voor. Naar het oordeel van de commissie is de zaak niet efficiënt aangepakt. De advocaat heeft desgevraagd ter zitting medegedeeld dat er veelvuldig contact is geweest met de cliënte en dat er, gelet op het feit dat de ex-echtgenoot van de cliënte niet wilde meewerken, veel

De uitspraak is bewerkt door Luuk Hamer, advocaat te Amsterdam. De bewerking houdt in dat sommige details zijn weggelaten en andere gewijzigd, en ook her en der enige uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – zijn weggelaten.

tijd is besteed aan het verkrijgen van informatie. Zoals de commissie ter zitting al heeft aangegeven, had het op de weg van de advocaat gelegen de echtgenoot van de cliënte middels een verzoekschrift tot het treffen van voorlopige voorzieningen te dwingen tot het afgeven van de benodigde stukken.

De commissie is voorts van oordeel dat de advocaat conform de tussen partijen gemaakte en (onder 4 van de in de opdrachtbevestiging opgenomen 'Financiële afspraken') schriftelijk vastgelegde afspraak had moeten waarschuwen toen zijn honorarium een bedrag van € 1.000 dreigde te gaan overschrijden. Het door de advocaat ter zitting aangevoerde feit dat de werkzaamheden in ieder geval toch dienden plaats te vinden doet daar niet aan af; de advocaat had het aan de

cliënte moeten overlaten of zij wenste dat de advocaat zijn werkzaamheden al dan niet zou voortzetten.

Het geheel overziend is de commissie van oordeel dat de advocaat niet geheel heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht en dat de klacht van de cliënte derhalve gegrond is. Hierin ziet de commissie aanleiding de declaraties die de advocaat voor het verrichten van zijn diensten bij de cliënte in rekening heeft gebracht te verminderen in die zin dat de commissie het bedrag dat de cliënte, rekening houdend met het door haar reeds betaalde voorschot van € 1.000, nog aan de advocaat dient te betalen naar redelijkheid en billijkheid vaststelt op € 1.000 ex-

clusief btw, zijnde € 1.190 inclusief btw. Gelet op het feit dat de advocaat wel degelijk werkzaamheden voor de cliënte heeft verricht, ziet de commissie geen aanleiding voor een verdere matiging.

Derhalve wordt als volgt beslist.

Beslissing

De commissie beperkt de openstaande declaratie tot een bedrag van € 1.190 (inclusief btw).

Overeenkomstig het Reglement van de commissie is de advocaat aan de commissie als bijdrage in de behandelingskosten van het geschil een bedrag van € 115 verschuldigd.

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd, zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet.
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. P.J.M. Drion, mr. H.J. de Groot, mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Lorbach, mr. I.E.M. Sutorius en H. Uhlenbroek.

Van deze uitspraak van de Raad van Discipline te 's-Gravenhage is mr. X inmiddels in beroep gekomen; de uitspraak in appèl kan aan het eind van het jaar verwacht worden. Gelet op alle media-aandacht en de interesse binnen de balie wijkt de Commissie Gedragsregels af van de gebruikelijke beleidslijn en publiceert de uitspraak in eerste aanleg hoewel de zaak in appèl nog moet worden beslist. Ook de uitspraak in het hoger beroep zal zo snel mogelijk worden gepubliceerd.

Advocaat moet opstaan voor rechter

Raad van Discipline 's-Gravenhage 4 mei 2009
(mrs. Holtrop, Borsboom, Van der Giessen, Maat en Nijhuis)

- 1) Het dragen van een ander hoofddeksel (in de beslissing aange-merkt als 'een islamitisch hoofddeksel') dan is bedoeld in het Kostuum- en tituluurbesluit rechterlijke organisatie (behorend bij de Wet op de Rechterlijke Organisatie) is in strijd met de betamelijkheid. Een beroep op art. 6 van de Grondwet en op godsdienstvrijheid volgens het EVRM en het IVBPR wordt verworpen.
- 2) Dat de advocaat in de rechtszaal opstaat bij het binnentreden van de rechter is een algemene en eeuwenoude (internationale) gewoonteregel die uitdrukking geeft aan respect voor een rechter in functie als gezaghebbende die boven de partijen staat. Schending van die gewoonteregel is onbetamelijk.

Ook hier slaagt een beroep op grondrechten en mensenrechtenverdragen niet.

- 3) Krenkende uitlatingen doet een advocaat niet (enkel) als privé-persoon als dat gebeurt in een televisie-uitzending, gelet op de eigen gedragingen en uitlatingen van de betrokken advocaat tijdens de uitzending. De uitlatingen zijn dus toetsbaar door de tuchtrechter. De gewraakte uitlatingen zijn geen zakelijke kritiek, maar zijn grievend, beledigend en discriminerend en in strijd met de afgelegde eed of belofte. Een beroep op de vrijheid van meningsuiting wordt verworpen; dat grondrecht neemt niet weg dat uitlatingen grievend, beledigend of discriminerend kunnen zijn en daarmee onbetamelijk.

- Kostuum- en tituluurbesluit rechterlijke organisatie
- Art. 46 Advocatenwet (2.1 Wat in het algemeen betaamt; 3.1 Vrijheid van handelen; 3.3.1 Grievende uitlatingen; 4.1 Wat de advocaat betaamt tegenover rechters)
- Gedragsregels 1 en 31

Het dekenbezwaar

Het bezwaar van de deken tegen mr. X bestaat uit de navolgende drie onderdelen:

- a mr. X heeft ter zitting van de rechtbank te Z op (datum) 2008 een hoofddeksel gedragen, dat niet voldoet aan de geldende voorschriften op het punt van het kostuum;
- b mr. X heeft als advocaat ter zitting van de rechtbank te Z op (datum) 2008 geweigerd te gaan staan, toen de bode aankondigde dat de rechtbank de zittingszaal binnentrad en eenieder opriep te gaan staan; na een schorsing van de zitting toen de rechtbank wederom de zittingszaal binnentrad, weigerde mr. X opnieuw te gaan staan;
- c mr. X heeft zich in het openbaar uitgelaten over een vonnis van de rechtbank te Z en de persoon van de rechter die het vonnis had gewezen, op een zodanige wijze als een behoorlijk advocaat niet betaamt.

Feiten

Op (datum) 2008 is mr. X beëdigd als advocaat bij de rechtbank te Z. Hij oefent als stagiair de praktijk uit onder toezicht en op het kantoor van mr. A als patroon. Mr. X is ter zitting van (datum) 2008 opgetreden als advocaat van een cliënt in een strafzaak, die werd behandeld door de meervoudige kamer van de rechtbank te Z. Na een onderbreking van de zitting zijn de leden van de strafkamer binnentreden. Mr. X heeft bij die gelegenheid geen gevolg gegeven aan de oproep van de bode om te gaan staan.

Ter zitting is mr. X opgetreden met een hoofddeksel dat niet is aan te merken als hoofddeksel (baret) in de zin van art. 11 van het Kostuum- en tituluurbesluit rechterlijke organisatie, van 22 december 1997, behorend bij de Wet op de Rechterlijke Organisatie.

Op (datum) 2008 is mr. X geïnterviewd in televisieprogramma's van respectievelijk NOVA en *Knevel & Van den Brink*. Bij die gelegenheden heeft mr. X zich uitgelaten over een vonnis van de rechtbank te Z, uitgesproken op (datum) 2008 in een zaak waarin mr. X persoonlijk als eiser optrad en de gemeente Z gedaagde was. In deze, op televisie uitgezonden, interviews heeft mr. X over het vonnis gesteld dat het een 'judicium rusticorum', ofwel 'een boerenvonnis' is.

Over de rechter heeft mr. X gezegd dat deze '[...] waarschijnlijk uit een of ander boerengat is gekropen [...]' en dat het vonnis '[...] typisch voor een witte rechter is'.

Voorts heeft mr. X gezegd '[...] dat zo'n rechterlijke beslissing op een ideologische basis is gemaakt, namelijk dat we in Z te maken hebben met een college dat reactionair paleo-conservatief is'.

In (maand) 2008 heeft klager namens de Raad van Toezicht een bespreking met mr. X gevoerd en een tweede bespreking met mr. X en zijn patroon. Bij de eerste bespreking waren tevens aanwezig mr. B, waarnemend deken, mr. C, secretaris van de Raad van Toezicht en mr. D, adjunct-secretaris.

Bij het tweede gesprek waren tevens aanwezig mr. B en mr. C. Naar aanleiding van de gehouden besprekingen heeft mr. B bij brief van (datum) 2008 het standpunt van de

Raad van Toezicht ten aanzien van het optreden van mr. X uiteengezet, daarbij meedelende dat de deken de tegen mr. X bestaande bezwaren ter kennis van de Raad van Discipline zou brengen.

Verweer van mr. X; overwegingen raad

Mr X heeft zich gemotiveerd tegen de klacht verweerd, op welk verweer de raad waar nodig ingaat.

Op grond van art. 46 Advocatenwet zijn de advocaten aan tuchtrechtspraak onderworpen ter zake van onder meer enig handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt.

Wat een behoorlijk advocaat betaamt, is in belangrijke mate, maar niet uitsluitend, geregeld in de Gedragsregels 1992 en in de Gedragscode voor Europese advocaten (14 mei 2006). In de Gedragscode is door de beroepsorganisaties van advocaten, verenigd in de CCBE (Conseil des Barreaux Européens), uitgesproken dat hun interne gedragsregels zo veel mogelijk zullen worden geïnterpreteerd en toegepast overeenkomstig de Gedragscode.

Gelet op de Gedragsregels dient de advocaat zich zodanig te gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur of in zijn eigen beroepsuitoefening niet wordt geschaad. De werking van deze regel is niet beperkt tot uitsluitend beroepsmatige gedragingen van de advocaat. Volgens vaste jurisprudentie van de Raden van Discipline en het Hof van Discipline kunnen privégedragingen onderwerp van tuchtrechtelijke toetsing zijn, indien er voldoende aanknopingspunten zijn met de praktijkuitoefening om de tuchtrechtelijke maatstaven te laten gelden, dan wel de gedraging voor een advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht.

Als uitgangspunt voor de beoordeling neemt de raad voorts in aanmerking de regel, vastgelegd in de Gedragscode voor Europese advocaten (art. 4.1), dat de advocaat, die voor een rechter verschijnt of die optreedt in een procedure, de gedragsregels moet naleven die aldaar gelden.

Klachtonderdeel a

Vaststaat dat mr. X ter zitting van de rechtbank te Z van (datum) 2008 een hoofddeksel heeft gedragen dat niet is een baret zoals die is beschreven en afgebeeld in het Kostuum- en tituluurbesluit rechterlijke organisatie van 22 september 1997. Mr. X heeft niet weersproken dat het door hem als 'islamitisch hoofddeksel' aangeduide hoofddeksel niet voldoet aan het genoemde besluit. De raad heeft de non-conformiteit ter zitting kunnen vaststellen, daar mr. X bij die gelegenheden een hoofddeksel droeg dat naar zijn zeggen hetzelfde is als het hoofddeksel dat hij op (datum) 2008 droeg.

In art. 30 van het Kostuum- en tituluurbesluit is bepaald dat de advocaten in de gevallen, waarin zij een toga met bef dragen, desverkiezende gedekt zijn met een baret. In het tweede lid van dat artikel is bepaald dat de gedragen baret dient te voldoen aan de omschrijving van art. 11 van het besluit.

Deze regelgeving is voor advocaten van toepassing op grond van het bepaalde in art. 14 Advocatenwet. Door het dragen van een hoofddeksel bij gelegenheden waarbij mr. X toga en bef draagt, zoals bij de gehouden zitting van de rechtbank Z op (datum) 2008, handelt mr. X in strijd met de voor hem als advocaat geldende wettelijke voorschriften.

Gelet op het verweer heeft mr. X desbewust in strijd met die voorschriften gehandeld. De raad is van oordeel dat mr. X zich niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

Tot zijn verweer heeft mr. X onder meer aangevoerd dat hij bij zijn kennismaking met de leden van de Raad van Toezicht zijn islamitische hoofddeksel heeft gedragen zonder dat daarover een probleem is gemaakt.

Deze stelling brengt, ook indien juist, geen verandering in het oordeel van de raad. Het gaat in dit klachtonderdeel om het dragen van een afwijkend hoofddeksel tijdens een rechtbankzitting, waarbij ook toga en bef worden gedragen. De kledingvoorschriften van het Kostuum- en tituluurbesluit gelden niet bij gelegenheden zoals die ter kennismaking met leden van de Raad van Toezicht.

Ook de overige door mr. X in verband met dit klachtonderdeel aangevoerde weren brengen de raad niet tot een ander oordeel. Het beroep dat mr. X heeft gedaan op art. 6 van de Grondwet en op de godsdienstvrijheid volgens het EVRM en het IVBPR verdraagt zich niet met het gegeven dat mr. X heeft verkopen zich te laten beëdigen als advocaat en zich als zodanig op het tableau heeft laten inschrijven. Daarmee heeft mr. X zich – vrijwillig – onderworpen aan de regels die voor advocaten gelden, die hij achteraf niet zonder meer en eenzijdig terzijde kan stellen. In aanmerking wordt genomen dat mr. X niet in overleg met de deken is getreden over een mogelijk conflict tussen zijn godsdienstige opvattingen en hetgeen daaruit voortvloeit en de verplichtingen die op mr. X rusten krachtens de voor advocaten geldende regels.

Gelet op het voorgaande is klachtonderdeel a gegrond.

Klachtonderdeel b

Uit het proces-verbaal van de rechtbankzitting van (datum) 2008 blijkt dat de rechtbank op zeker moment de behandeling heeft onderbroken voor beraad en dat de voorzitter van de rechtbank, nadat de rechtbank de zittingszaal weer had betreden, aan mr. X heeft gevraagd naar de reden waarom hij niet was opgestaan zoals gebruikelijk is bij binnenkomst van de rechtbank. De feitelijke gang van zaken ligt aldus iets anders dan in dit klachtonderdeel is gesteld. Dit doet aan de beklagde gedraging niet af. Mr. X heeft in het verweer bevestigd dat hij niet is opgestaan toen de rechtbank aan het einde van de schorsing van de behandeling de zittingszaal betrad.

Klager heeft in de toelichting op dit klachtonderdeel het volgende aangevoerd. De verplichting voor de advocaat om voor de rechter te gaan staan als deze de zaal binnentreedt, is gebaseerd op een gewoonteregule, die algemeen is aanvaard in Nederland en overigens ook buiten Nederland. Het is een eeuwenoude gewoonte die uitdrukking geeft aan respect voor de rechter in zijn functie als gezaghebbende die boven partijen staat in de uitoefening van zijn functie en

opdracht om geschillen tussen personen te beslechten.

In het verweer heeft mr. X het bestaan van de door klager beschreven gewoonteregels niet, althans onvoldoende bestreden.

Naar het oordeel van de raad heeft klager in de toelichting de bestaande gewoonteregels voor advocaten juist weergegeven, met dien verstande dat de naleving van de regel uitzondering kan lijden indien de rechter dit aangeeft. In de praktijk komt herhaaldelijk voor dat de rechter op naleving van de regel geen aanspraak maakt. Een dergelijke beslissing van de rechter heeft niet te maken met een willekeurige hantering van de regel, maar is afhankelijk van de omstandigheden waarin de zitting plaatsvindt. Deze beslissing staat los van de persoonlijke intentie van de betrokken advocaat. Het betekent niet dat met het gegeven dat op naleving niet altijd wordt aangedrongen aan die regel (in de visie van de rechter) geen enkele betekenis meer wordt toegekend. Dat mr. X door deze wisselende toepassing van de regel in verwarring is gebracht, is niet, althans onvoldoende, gesteld of gebleken.

De raad is van oordeel dat de norm van art. 46 Advocatenwet, mede bezien in het licht van de hiervoor aangehaalde gedragsregel voor Europese advocaten, meebrengt dat mr. X gehouden is om ten overstaan van de rechterlijke autoriteiten de aan de orde zijnde gewoonteregels, die is aan te merken als gedragsregel, in acht te nemen.

Gelet op de feiten en het gevoerde verweer heeft mr. X de gedragsregel, om hem moverende redenen, bewust niet nageleefd en heeft de rechter blijkens zijn vraagstelling niet aangegeven dat naleving achterwege kon blijven.

Mr. X heeft zich ook ten aanzien van dit klachtonderdeel beroepen op zijn grondrechten en de rechten volgens EVRM en IVBPR. De raad ziet geen aanleiding op dit punt anders te oordelen dan bij klachtonderdeel A is gedaan.

Ten overvloede wordt overwogen dat uit het verhoor van de deskundige ter zitting van (datum) 2008 is gebleken dat bij de gerechten in de meeste islamitische landen de gewoonte bestaat om

op te staan voor de rechterlijke macht. Ook overigens ziet de raad in hetgeen mr. X dienaangaande heeft gesteld geen aanknopingspunt om de tot nog toe besproken gewraakte handelingen op grond van een bestaande diepe geloofs-overtuiging verontschuldigbaar te achten.

Blijkens de stukken heeft mr. X tijdens de betreffende zitting die op (datum) 2008 is gehouden, aangevoerd dat hij zijn redenen om niet te gaan staan eerder aan de directeur bedrijfsvoering van de rechtbank te Z had meegedeeld en dat mr. X een brief had van de betrokken persoon waarin hem toestemming werd verleend om niet op te staan.

Ook dit verweer brengt de raad niet tot een ander oordeel. Vooreerst geldt dat het standpunt of de mening van de directeur bedrijfsvoering niet bepalend is voor het tuchtrechtelijk oordeel inzake het handelen van mr. X. Bovendien blijkt uit de dossierstukken, in het bijzonder de brief van (datum) 2008 van de betrokken directeur bedrijfsvoering, dat deze is geschreven met betrekking tot een situatie waarin mr. X niet als advocaat – na aflegging door hem van de advocaten-eed (onder meer inhoudende het zweren of beloven van eerbied voor de rechterlijke autoriteiten) – voor de rechtbank optrad. Het standpunt van de directeur bedrijfsvoering mist dan ook relevantie voor het optreden van mr. X als advocaat.

Hetgeen mr. X overigens tot zijn verweer heeft aangevoerd, brengt de raad niet tot een ander oordeel dan het oordeel dat mr. X niet heeft gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

Het voorgaande brengt mee dat klachtonderdeel b gegrond is.

Klachtonderdeel c

Voorop staat dat de in de klacht vermelde uitlatingen door mr. X niet zijn betwist.

In de toelichting op dit klachtonderdeel heeft klager onder meer aangevoerd dat mr. X zich tijdens het betreffende televisieoptreden bij NOVA en *Knevel & Van den Brink* niet alleen als privépersoon heeft gepresenteerd, maar ook als advocaat. Voorts is aangevoerd dat mr. X bij *Knevel & Van den Brink*

desgevraagd heeft verklaard dat hij als advocaat het hoger beroep zou voeren tegen het vonnis, jegens hem als partij door de rechtbank gewezen. Volgens klager heeft mr. X daarmee onvoldoende onderscheid aangebracht tussen zijn positie als privépersoon en die als advocaat en daarmee de indruk gewekt dat zijn uitlatingen als die van een advocaat zouden kunnen worden opgevat.

Mr. X heeft betwist dat hij zich in de betreffende televisieprogramma's als advocaat heeft gepresenteerd. Mr. X heeft wel bevestigd dat hij bij *Knevel & Van den Brink* op een vraag van – de eveneens aanwezige – mevrouw R. Verdonk wie de beroepsgangen zou betalen, heeft geantwoord dat hij dat als advocaat zelf zou doen.

Gelet op de aldus ingenomen stellingen van partijen is de raad van oordeel dat het optreden van mr. X in de televisie-uitzendingen minst genomen zodanig verband heeft met mr. X als advocaat en zijn praktijkuitoefening als zodanig dat zijn uitlatingen kunnen worden getoetst door de tuchtrechter. Bovendien is de raad van oordeel dat de door mr. X gebezigde uitlatingen, waarop hierna wordt ingegaan, van dien aard zijn dat deze in het licht van de beroepsuitoefening van mr. X absoluut ongeoorloofd moeten worden geacht.

Met klager is de raad van oordeel dat zakelijke kritiek op een uitspraak van de rechtbank is toegestaan maar dat kwalificaties die mr. X heeft gebezigd over het vonnis en de persoon van de rechter, zoals deze zijn weergegeven onder c van het hoofdstukje 'dekenbezwaar', grievend en beledigend zijn en naar het oordeel van de raad ook discriminerend en in strijd met de belofte dan wel eed die mr. X bij zijn beëdiging als advocaat heeft afgelegd. Mr. X had zich van het bezigen van die uitlatingen in die betoelingen dienen te onthouden.

Door het doen van de gewraakte uitlatingen heeft mr. X niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Voor zover mr. X nog heeft willen betogen dat de door hem gebezigde kwalificaties niet als grievend, beledigend of discriminerend zijn geweest of bedoeld, wordt dit verworpen. De ook in de visie van de raad ingewikkelde uitleg van

mr. X wat hij met de gebruikte woorden heeft bedoeld, maakt meer dan aan-nemelijk dat, naar mr. X had moeten weten, ook de (televisie kijkende) toe-hoorder die diepere en achterliggende betekenis zonder uitleg niet zou begrij-pen.

Tot zijn verweer heeft mr. X een beroep gedaan op de vrijheid van meningsuiting. Dit beroep brengt de raad niet tot een ander oordeel. Het staat mr. X vrij zijn mening te uiten, doch hij dient dit, gelet op het feit dat hij advocaat is, niet te doen op een wijze die of naar objectieve maatstaven grievend of beledigend is voor de rechter of de rechtbank dan wel discriminerend.

Ook op dit punt geldt dat mr. X zich door de beëdiging en inschrijving als advocaat heeft onderworpen aan de voor advocaten geldende regels, waaronder de regels die in nummer 5.1, 5.2 en 5.3 van deze beslissing zijn vermeld.

Ook hetgeen mr. X overigens tot zijn verweer heeft aangevoerd, leidt niet tot een ander oordeel dan het oordeel dat mr. X niet heeft gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

Klachtonderdeel c is gegrond.

Overwegingen ten aanzien van de op te leggen maatregel

Bij het bepalen van de maatregel ligt voor de raad het zwaartepunt bij de gegrondverklaring van de klachtonderdelen b en c. Naar het oordeel van de raad gaat het daarbij om ernstige overtredingen, door mr. X desbewust begaan, waarbij hij achteraf niet van enige relativering wil weten. Mr. X heeft ter zitting duidelijk gemaakt dat hij een principieel standpunt inneemt en principieel niet voornemens is zijn gedrag te wijzigen. Ook is mr. X niet bereid gebleken om excuus aan te bieden voor zijn uitlatingen in de televisieprogramma's.

De raad acht op grond van deze overwegingen de hierna vermelde maatregel passend en geboden.

Beslissing

De raad verklaart alle onderdelen van de klacht gegrond en legt de maatregel van berisping op.

Hof: wit-wasauditor moet dossiers kunnen inzien

Hof van Discipline 13 maart 2009, nr. 5293

(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Heidinga, Scheele-Mülder en Van Duren)

Raad van Discipline Amsterdam, 19 augustus 2008

(mrs. Markx, Goppel, De Groot, Pannevis en Verviers)

Weigering advocaat mee te werken aan de controle op de naleving van de Verordening op de Praktijkuitoefening, onderdeel Wid en MOT, is in strijd met art. 3 van de betreffende Verordening en daarmee ook met art. 46 Advocatenwet.

- Art. 46 Advocatenwet (2.2 Bezwaren van de deken)
- Verordening op de Praktijkuitoefening
- Gedragsregel 37

Feiten

De Verordening op de praktijkuitoefening is op 1 december 2005 vastgesteld door het College van Afgevaardigden van de Nederlandse Orde van Advocaten en is op 1 januari 2006 in werking getreden.

De Verordening bepaalt in art. 3 dat elke advocaat verplicht is desgevraagd de deken of de namens de deken optredende algemeen secretaris van de Nederlandse Orde van Advocaten de gewenste inlichtingen te verschaffen over de door de advocaat gevoerde administratie, waaruit te allen tijde genoegzaam dient te blijken van een naleving van het bepaalde bij of krachtens de Wid en de Wet MOT.

Het in art. 3 van de Verordening bedoelde toezicht op de naleving is door de deken via de algemeen secretaris van de Nederlandse Orde van Advocaten opgedragen aan speciaal daartoe aangewezen auditors, die advocaat zijn.

De Rechtbank Den Haag heeft bij vonnis van 5 maart 2008 een vordering van de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten (BOA) tot onver-

bindend verklaring van de Verordening afgewezen (LJN BC6885).

Tegen dit vonnis is appèl ingesteld, dat nadien weer is ingetrokken.

In opdracht van de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten is op 29 mei 2008 een advies uitgebracht door prof. mr. F.A.W. Bannier, prof. dr. T.N.B.M. Spronken, mr. N.A.M.E.C. Fanooy en mr. J. Fermon met als titel: 'Heeft de lokale deken een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht?'

In dit advies komt Bannier c.s. tot de conclusie dat de deken een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht heeft met betrekking tot al hetgeen hem in zijn hoedanigheid van deken is toevertrouwd. De door de deken bij de uitvoering van zijn taken ingeschakelde hulp-persoonen, onder wie de auditor, hebben een van de deken afgeleid verschoningsrecht. Daarbij maakt geen verschil of de auditor, dan wel een andere door de deken ingeschakelde hulppersoon, wel of niet advocaat is.

In het kader van de controle op naleving van de Verordening heeft op 10 juli 2007 bij mr. X een audit plaatsgevonden. Mr. X heeft geweigerd de auditor inzage in zijn dossiers te verschaffen. De auditor heeft daarop aan de deken gerapporteerd dat niet kon worden vastgesteld of mr. X voldoet aan zijn Wid- en Wet MOT-verplichtingen. Mr. X is met een beroep op zijn geheimhoudingsplicht van mening dat hij geen inzage in zijn dossier behoeft te geven, onder meer omdat daarop de procesvrijstelling in de zin van de Wid van toepassing is. De deken en mr. X hebben, gezien de in de praktijk levende principiële vragen over deze materie, in goed overleg besloten de zaak voor te leggen aan de tuchtrechter.

Bezwaar

Mr. X weigert mee te werken aan de controle op de naleving van de Verordening op de Praktijkuitoefening, onderdeel Wet identificatie bij dienstverlening ('Wid') en Wet melding ongebruikelijke transacties ('Wet MOT'), en handelt aldus in strijd met art. 3 van de Verordening. Daarmee heeft mr. X de norm neergelegd in art. 46 Advocatenwet overschreden.

Overwegingen raad

De raad neemt, evenals partijen, de verbindendheid van de Verordening als uitgangspunt. Op basis van dit uitgangspunt dient de raad te beoordelen of sprake is van handelen of nalaten van mr. X in strijd met art. 46 Advocatenwet, welk artikel bepaalt dat advocaten aan tuchtrechtspraak zijn onderworpen onder meer ter zake van inbreuken op de Verordeningen van de Nederlandse Orde.

De Verordening bepaalt, in art. 3, dat elke advocaat verplicht is desgevraagd de deken of de namens de deken optredende algemeen secretaris van de Nederlandse Orde de gewenste inlichtingen te verschaffen over de door hem gevoerde administratie, waaruit te allen tijde genoegzaam dient te blijken van een naleving van het bepaalde bij of krachtens de Wid en de Wet MOT.

De raad verstaat onder deze verplichting ook het aan de auditor verschaffen van inzage in door deze aangewezen dossiers ten behoeve van diens controle, een en ander overeenkomstig het protocol van de Nederlandse Orde van Advocaten inzake het toezicht op de naleving van de Wid en de Wet MOT.

De raad is derhalve van oordeel dat de enkele weigering van mr. X tijdens de audit op 10 juli 2007 om de auditor, op diens verzoek, inzage in zijn dossiers te verschaffen, een schending van art. 3 van de Verordening betreft en daarmee in beginsel tuchtrechtelijk laakbaar handelen op grond van art. 46 Advocatenwet oplevert.

Aan de hand van de door mr. X ter onderbouwing van zijn weigering tot inzage aangevoerde argumenten zal de raad vervolgens toetsen of sprake is van een bijzonder geval in de zin van Gedragsregel 37; deze gedragsregel bepaalt immers dat bij een verzoek om informatie van de deken, verband houdend met een aan de deken opgedragen controle, elke advocaat tegen wie de controle is gericht (zonder zich op zijn geheimhoudingsplicht te kunnen beroepen), verplicht is alle gevraagde inlichtingen aanstonds te verstrekken, behoudens in bijzondere gevallen.

In de eerste plaats beroept mr. X zich erop dat hij niet onder de Wid (en de

Wet MOT) valt op grond van de aard van zijn praktijk. Nog daargelaten dat dit argument feitelijk onjuist is omdat mr. X ter zitting heeft medegedeeld dat een klein deel van zijn dossiers mogelijk wel onder de Wid valt, is de raad van oordeel dat elke advocaat moet voldoen aan de Verordening, ongeacht of zijn werkzaamheden vallen onder de Wid of de Wet MOT.

Dit betekent dat de deken op grond van de Verordening bij elke advocaat mag controleren of de kwalificatie door de advocaat van zijn werkzaamheden juist is en dat elke advocaat verplicht is tot medewerking aan deze controle. Naar het oordeel van de raad levert dit argument geen weigeringsgrond op en is geen sprake van een bijzonder geval in de zin van Gedragsregel 37. Het feit dat inmiddels in verband met capaciteitsproblemen alleen audits worden gedaan bij kantoren die volgens hun opgave Wid-/Wet MOT-zaken doen, maakt dit niet anders.

Het tweede argument van mr. X houdt in dat, wanneer de auditor inzage krijgt in zijn dossiers, onvoldoende waarborg bestaat voor de geheimhoudingsplicht van mr. X ten opzichte van zijn cliënten. Daartoe wijst mr. X op de bestaande onzekerheid over het bestaan van een verschoningsrecht van de deken en de auditor, over de wijze van rapportering van de bevindingen van de auditor en over de informatieverstrekking door de auditor, via de deken, aan uiteindelijk het Bureau Financieel Toezicht (BFT).

Om de volgende redenen is de raad van oordeel dat voor de vrees van mr. X onvoldoende grond is gebleken zodat zijn tweede argument evenmin kan worden aangemerkt als bijzonder geval in de zin van Gedragsregel 37. De raad schaaft zich achter het advies van Bannier c.s. en de daarin getrokken conclusies dat zowel deken als auditor verschoningsgerechtigd is. Vanwege het (afgeleide) verschoningsrecht en de daaraan gekoppelde geheimhoudingsplicht van de auditor kan en mag deze niet verklaren over hetgeen hij heeft waargenomen in het kader van de controle op de naleving van de Verordening.

Om dezelfde reden kan en mag zowel

deken als auditor slechts in geanonimiseerde vorm rapporteren over de uitgevoerde controle, ook bij rapportage aan het BFT.

Ter zitting van de raad is voorts namens de Nederlandse Orde van Advocaten verklaard dat gegevens uit auditrapporten uitsluitend in geanonimiseerde vorm aan het BFT worden verstrekt. Aldus is de raad van oordeel dat wel degelijk voldoende waarborgen bestaan voor de geheimhoudingsplicht van mr. X ten opzichte van zijn cliënten bij de controle uit hoofde van de Verordening door de deken of, namens hem, de auditor.

Ten slotte hanteert mr. X het argument dat de deken of, namens hem, de auditor, geen recht heeft op inzage in zijn dossiers, wanneer geen concrete verdenking bestaat ten aanzien van hemzelf of ten aanzien van een specifiek dossier.

De raad is van oordeel dat ook dit argument niet opgaat, gezien de verbindendheid van de Verordening en de daarin neergelegde verplichting van elke advocaat om aan de deken inlichtingen te verschaffen over zijn naleving van de Wid en de Wet MOT in het kader van de aan de deken opgedragen controle daarvan. Daarbij hoort ook de vraag of de beoordeling van de advocaat ter zake van de naleving correct is. De wijze waarop de deken deze controle uitoefent, staat niet ter beoordeling.

Overigens blijkt uit het voorgaande dat de raad van oordeel is dat de gevulde werkwijze ten opzichte van mr. X niet incorrect is. Op grond van het voorgaande is de raad van oordeel dat sprake is van niet-naleving van de Verordening door mr. X en dat niet gebleken is van enig bijzonder geval in de zin van Gedragsregel 37, dat kan afdoen aan de laakbaarheid van de handelwijze van mr. X.

Beslissing raad

Er is sprake van schending van art. 46 Advocatenwet door de mr. X en het bezwaar van de deken is gegrond. Ten aanzien van de op te leggen maatregel neemt de raad in aanmerking dat de discussie tussen deken en mr. X in het kader van de onderhavige tuchtrechte-

lijke procedure een principieel karakter heeft en dat de deken en mr. X, gezien de in de praktijk levende principiële vragen omtrent deze materie, in goed overleg hebben besloten de zaak voor te leggen aan de raad. Op grond hiervan ziet de raad aanleiding om mr. X geen maatregel op te leggen.

Overwegingen hof

De bezwaren van mr. X tegen het geven van inzage in zijn dossiers aan de auditor zijn gegrond op de volgende argumenten:

- mr. X stelt zich de vraag of de Verordening verbindend is, dan wel dat de uitvoering van de Verordening in strijd is met wettelijke bepalingen. Ook indien verbindendheid van de Verordening als uitgangspunt wordt genomen, ligt de vraag of de Verordening in een specifiek geval strijdig is met de wet en/of verdragsrechtelijke bepalingen, dan wel of de wijze waarop de deken de Verordening in een specifiek geval interpreteert in strijd is met de Verordening, de wet en/of dergelijke bepalingen, bij uitspek ter beoordeling aan de Raad van Discipline.
- Voor zover in het oordeel van de Raad van Discipline besloten ligt dat hij heeft uit te gaan van de juistheid van de Verordening en van de juistheid van de wijze waarop de deken zijn bevoegdheden op basis van die Verordening uitoefent, is die toets vergaand te beperkt, aldus mr. X;
- het advies van Bannier c.s. mag niet mede ten grondslag liggen aan een oordeel in deze kwestie, omdat het is uitgebracht geruime tijd nadat mr. X door de auditor op zijn kantoor is bezocht;
- de Wid is niet op de praktijk van mr. X van toepassing, omdat hij geen Wid-diensten verleent;
- mr. X mag de informatie uit zijn dossiers met niemand delen, ook niet met de deken;
- de door de auditor gevraagde informatie is niet noodzakelijk of relevant;
- mr. X heeft er geen vertrouwen in dat zijn geheime informatie niet toch bij het Bureau Financieel Toezicht (BFT)

als wettelijk toezichthouder terechtkomt.

Het hof zal hierna op deze argumenten ingaan.

De vraag of de Verordening verbindend is, is een civielrechtelijke kwestie die zich niet leent voor tuchtrechtelijke toetsing.

Het hof gaat dan ook uit van verbindendheid van de Verordening.

De Wid en Wet MOT zijn op de advocaat van toepassing en dienen door de advocaat te worden nageleefd.

Of en in hoeverre de advocaat zijn verplichtingen uit hoofde van de Wid en Wet MOT nakomt, moet door de Nederlandse Orde van Advocaten kunnen worden gecontroleerd.

De wijze waarop dat geschiedt, is in art. 3 van de Verordening bepaald.

De uitvoering van de controle op de naleving van de Wid en Wet MOT is opgedragen aan speciaal daartoe aangewezen auditors, allen advocaten.

Het beroepsgeheim van de advocaat, zoals geformuleerd in art. 6 van de Gedragsregels, heeft te wijken voor de informatieverplichting aan de deken, zoals geformuleerd in Gedragsregel 37. Gedragsregel 37 ziet niet alleen op een tuchtrechtelijk onderzoek door de deken, maar tevens op de informatieplicht van de advocaat jegens de deken in het kader van een aan de deken opgedragen controle. Anders dan mr. X meent, is Gedragsregel 37 niet geschreven ten behoeve van de klager, die anders te weinig bewijsmogelijkheden zou hebben, maar ten behoeve van de deken, teneinde deze in de gelegenheid te stellen zich op basis van zo volledig mogelijke informatie een beeld te vormen omtrent tuchtrechtelijke aangelegenheden, maar ook om hem de aan hem opgedragen controles mogelijk te maken. Een beroep op een geheimhoudingsplicht jegens de deken zou diens controletaken en een goede uitvoering van het tuchtrecht onmogelijk maken. In de tuchtrechtspraak is er altijd van uitgegaan dat de deken in zijn hoedanigheid van toezichthouder een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht heeft. Juist daardoor wordt het de advocaat mogelijk conform art.

37 van de Gedragsregels informatie aan de deken te verschaffen uit zijn dossiers. Dit uitgangspunt wordt door het advies van Bannier c.s. slechts bevestigd. De praktijk leert eveneens dat de deken de hem opgedragen taken niet alleen kan uitvoeren, maar dat een zekere mate van delegatie van deze taken plaatsvindt. Dat kan zijn aan een lid van de Raad van Toezicht, aan een adjunct-secretaris of stafjurist, maar ook aan een auditor. De mensen aan wie door de deken taken worden gedelegeerd, kunnen hun werk niet naar behoren doen, indien jegens hen – anders dan jegens de deken – wel een beroep zou kunnen worden gedaan op het ontbreken van de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht. Zulks betekent, dat degenen aan wie door de deken taken worden gedelegeerd, eveneens gebonden zijn aan een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht, in het verlengde van de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van de deken. Ook dit uitgangspunt wordt slechts bevestigd door het advies van Bannier c.s.

Van een bijzondere situatie, die een uitzondering op art. 37 van de Gedragsregels rechtvaardigt, is hier geen sprake. Mr. X doet geen beroep op een bijzondere situatie, die zich in enig dossier voordoet, maar beroept zich voor al zijn dossiers op zijn geheimhoudingsverplichting. Daarmee maakt mr. X het de deken en de door de deken ingeschakelde auditor onmogelijk de naleving van de Wid en de Wet MOT te controleren. Mr. X had de auditor in de gelegenheid moeten stellen te controleren of de stelling van mr. X, dat de procesvrijstelling van de Wid op al zijn dossiers van toepassing is, correct is. De controle heeft juist als doel om vast te stellen of en in hoeverre de advocaat op een correcte wijze omgaat met zijn verplichtingen uit hoofde van de Wid en de Wet MOT en of de advocaat zijn dossiers ook op de juiste wijze kwalificeert. Teneinde deze vaststellingen te kunnen doen, is inzage in (documenten uit) de dossiers van mr. X onontbeerlijk. De auditor is dan ook gerechtigd dossiers aan te wijzen, die hij voor zijn controle wil inzien en mr. X is verplicht deze inzage te geven. Onjuist is de stelling van mr.

X, dat hij eerst inzage zou hoeven geven in zijn dossiers als sprake zou zijn van een concrete verdenking van overtreding van de Wid en/of de Wet MOT. Het gaat hier om controle op de naleving, niet om opsporing van een vermoede of mogelijke overtreding. De deken heeft bij de controle op de naleving van de Wid en de Wet MOT een zelfstandige verantwoordelijkheid. De deken kan en mag niet worden verplicht informatie uit dossiers van gecontroleerde advocaten anders dan geanonimiseerd aan het BFT te verstrekken. Het is het hof bekend dat deken en auditor jegens het BFT een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht hebben zoals jegens ieder ander. In de praktijk wordt ook uitsluitend in geanonimiseerde vorm aan het BFT gerapporteerd over uitgevoerde controles. De vrees van mr. X dat geheime informatie uit zijn dossiers via de auditor of via de deken bij het BFT terecht zou kunnen komen, is dan ook niet terecht. Met inachtneming van het voorgaande is de raad terecht en op goede gronden tot het oordeel gekomen dat mr. X de norm neergelegd in art. 46 Advocatenwet heeft overschreden door aan de auditor in het kader van de controle op de naleving van de Wid en de Wet MOT inzage in zijn dossiers te weigeren.

Beslissing hof

Bekrachtigt de beslissing van de raad.

Noot

1 In deze kwestie gaat het om de beantwoording van de vraag of het beroepsgeheim van de advocaat zich verzet tegen diens medewerking aan het onderzoek op grond van art. 3 van de Verordening op de praktijkuitoefening naar de naleving van de krachtens de Wid en de Wet MOT op de advocaat rustende verplichtingen.

- 2 Krachtens Gedragsregel 37 (zie ook art. 10 Advocatenwet) is de advocaat verplicht in het kader van de controle die door de plaatselijke deken of namens hem wordt uitgeoefend, alle gevraagde inlichtingen aanstonds te verstrekken, zonder zich op zijn geheimhoudingsplicht te kunnen beroepen, behoudens in bijzondere gevallen, zulks terwijl Gedragsregel 6 de advocaat verplicht tot geheimhouding.
- 3 In dat verband is opvallend dat de Algemene wet bestuursrecht in art. 5:20, voor zover in casu van belang, enerzijds eenieder de verplichting oplegt aan een toezichthouder alle medewerking te verlenen die deze redelijkerwijs kan vorderen bij de uitoefening van zijn bevoegdheden, doch tevens dat die medewerking kan worden geweigerd door hen, die uit hoofde van hun beroep verplicht zijn tot geheimhouding.
- 4 De betrokken advocaat vreesde dat zijn medewerking aan de controle zou leiden tot een schending van zijn geheimhoudingsplicht en daarmee de belangen van zijn cliënten zou kunnen schaden.
- 5 De tuchtrechter is van oordeel dat, waar het gaat om de informatieplicht van de advocaat jegens de deken, Gedragsregel 6 moet wijken voor Gedragsregel 37. Het honoreren van een beroep door de advocaat op zijn geheimhoudingsplicht zou de controletaak van de deken en een goede uitvoering van het tuchtrecht onmogelijk maken, aldus het hof.
- 6 De kern van de beslissing van de tuchtrechter zit in het oordeel dat de deken in zijn hoedanigheid van toezichthouder een geheimhoudingsplicht en daaraan gekoppeld verschoningsrecht heeft, waardoor het

voor de advocaat mogelijk is aan zijn verplichting krachtens Gedragsregel 37 te voldoen, zonder dat zijn geheimhoudingsplicht in het gedrang komt.

Het sequeel daarvan is, zo leert de beslissing, dat ook diegenen die namens de deken de aan de deken opgedragen taak uitvoeren, eveneens een geheimhoudingsplicht en het daaraan gekoppelde verschoningsrecht hebben.

- 7 Ter geruststelling van de advocaat overweegt het hof uitdrukkelijk dat deken en auditor (degene die namens de deken de controle uitoefent en die op grond van het betreffende mandaatbesluit, zie blz. 111 *Vademecum*, zelf ook advocaat is) een geheimhoudingsplicht en een verschoningsrecht hebben jegens het BFT. In de praktijk wordt ook uitsluitend in geanonimiseerde vorm aan het BFT gerapporteerd, zo voegt het hof daaraan toe en zo blijkt ook uit de toelichting op genoemd mandaatbesluit.
- 8 De weigering van de advocaat aan de auditor inzage in zijn dossiers te verschaffen, omdat hij vreesde dat hij daardoor niet kon voldoen aan zijn geheimhoudingsplicht in het belang van zijn cliënten, heeft geleid tot deze belangwekkende en principiële tuchtrechtspraak met als bevredigend resultaat dat er voldoende waarborgen zijn door de wijze waarop de controle wordt uitgeoefend en met name door de personen die daarbij betrokken zijn dat het betreffende belang van de cliënt voldoende wordt beschermd.

(JDL)

Utrecht IJsselstein Woerden Deventer

GRESNIGT & VAN KIPPERSLUIJ

- Advocaten -

is een kantoor met een veelzijdige praktijk ten behoeve van overheden, commerciële ondernemingen, non profit instellingen en particulieren. Op dit moment zijn binnen ons kantoor 18 advocaten werkzaam op de vier vestigingen.

Wij zoeken:
voor onze vestigingen te Utrecht en Woerden

een advocaat-stagiaire

Voor verdere informatie over ons kantoor wordt u verwezen naar onze website www.gvk-advocaten.nl

Reacties met c.v. en cijferlijst kunt u binnen 14 dagen na verschijning van dit blad richten aan
Gresnigt & Van Kippersluis Advocaten
T.a.v. Mr J.J. Degenaar
Postbus 13006
3507 LA UTRECHT

Ausma De Jong Advocaten is gevestigd in een fraai en representatief pand aan de Maliesingel 2 te Utrecht.

Onder het motto We doen alleen zaken waar we goed in zijn zijn er momenteel 14 advocaten werkzaam met elk eigen specialisatie in het strafrecht, arbeidsrecht, familierecht, civielrecht, vreemdelingenrecht, fiscaal recht en huurrecht.

Voor de civiele praktijk zijn we op zoek naar een gedreven

(GEVORDERDE) STAGIAIRE EN/OF MEDEWERKER

dan wel een samenwerkingsverband op basis van kostendeling.

Uw reactie kunt u richten aan mr. W.J. Ausma, Postbus 14129, 3508 SE Utrecht of per e-mail: ausma@ausmadejong.nl. Telefonische inlichtingen: 030 6051550

UNIT
Grafisch ontwerp van
HUISSTIJLEN
VAKBLADEN
TIJDSCHRIFTEN,
JAARVERSLAGEN
PUBLICITEITSMATERIAAL
INTERNETSITES

Dik Visser (dik.nu) & Dimitry de Bruin (dim dim) werken samen onder de naam unit-1. Voor meer informatie kijk op: www.unit-1.nl of mail naar: info@unit-1.nl

Eenmanskantoor in het centrum van Breda heeft nog ruimte voor een

advocaat / advocate

met een eigen praktijk, op basis van kostendeling.

Uw reactie kunt u zenden onder nummer 7889 aan:

Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen aan den Rijn

Be part of

TomTom

The world's leading navigation solution provider is now looking for:

HR Legal Counsel

Part-time (0,8FTE) or Full-time

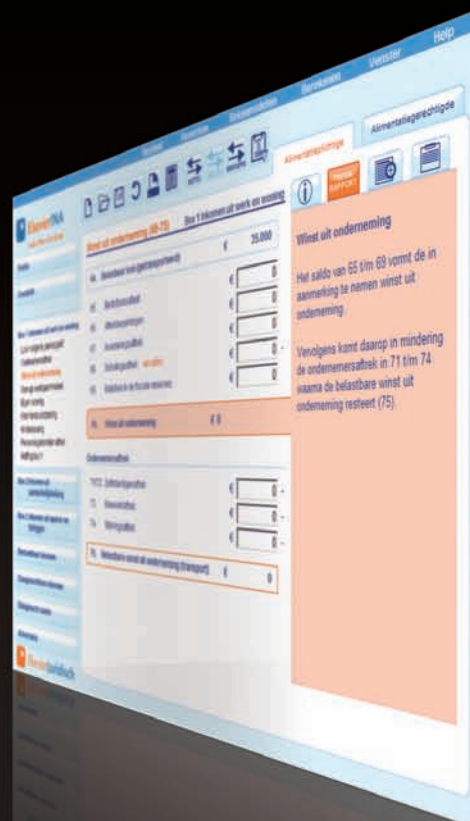
The HR Legal Counsel will act as an employment law expert within the HR function. S/He will provide overall direction and guidance for employment law practices and act as a linking pin for works council in labour relations matters. Apply for a job in our inspiring, dynamic and truly innovative organisation. Go to www.tomtom.com/jobs for the detailed job profile and apply now!

Applications from third parties such as recruitment agencies are not welcome.

Share our passion, be part of **tomtom**

ElsevierINA meer dan een rekenprogramma

Bij Elsevier Juridisch weten we dat ElsevierINA een kwalitatief hoogstaand product is, en ook de rechterlijke macht weet het. Wij willen graag dat iedereen dit weet en die mening deelt. Wij hebben daarom voor iedere professionele 'alimentatierekenaar' die nog geen gebruik maakt van ElsevierINA wederom een interessante instapactie opgezet.

NU ZORGELOOS OVERSTAPPEN!

Stap nu over naar ElsevierINA en ontvang het programma inclusief updates GRATIS zolang uw huidige abonnement loopt!*

Deze actie loopt tot 31 december 2009, dus tot die tijd kunt u zich hiervoor opgeven.

Bel nu met INA accountmanager Charles Struijk via telefoonnummer (020) 515 9118 en vraag naar de overstapactie

ElsevierINA
Iudex Non Aestimat

*Actievoorwaarden: stuur een kopie factuur van uw huidige rekenprogramma toe. Na het verstrijken van de abonnementsperiode op de genoemde factuur van uw huidige rekenprogramma zal uw gratis abonnement automatisch worden omgezet in een regulier INA abonnement. Het gratis abonnement geldt maximaal 11 maanden. Instappen kan tot 31 december 2009.

*advocaat-medewerker
ondernemingsrecht*

Voor onze Rotterdamse vestiging zoeken wij een advocaat-medewerker voor de ondernemingsrechtelijke contracten-, proces- en overnamepraktijk. Kijk voor inlichtingen en sollicitatie op www.borsboomhamm.nl/vacatures.

www.borsboomhamm.nl

BORSBOOM & HAMM
ADVOCATEN

FORT ZOEKT MEDEWERKERS DIE STEVIG IN HUN SCHOENEN STAAN

Wil jij een volgende stap in je carrière zetten en heb je belangstelling voor een loopbaan bij een groeiend Amsterdams advocatenkantoor? Dan is Fort Advocaten op zoek naar jou.

Ter versterking van ons team zijn wij op zoek naar een:

(Beginnend) advocaat-medewerker Arbeidsrecht

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Marco Meijer.

Advocaat-medewerker Ondernemingsrecht/ Insolventierecht

Advocaat-medewerker Ondernemingsrecht/Litigation

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Frits Kemp.

Advocaat-medewerker Vastgoed/Huurrecht

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Katinka Verdurmen.

Uitgebreide informatie over deze vacatures en het kantoor kun je vinden op: www.bijfortkomjeverder.nl.

Jij bent?

Een enthousiaste kandidaat met relevante werkervaring die een postacademische opleiding heeft afgerond of de ambitie heeft om een postacademische opleiding te volgen.

Wat bieden wij?

Fort biedt je een carrière binnen een groeiende en succesvolle praktijk in een omgeving met een open en informele cultuur, uitstekende arbeidsvoorwaarden en volop opleidingsmogelijkheden.

Meteen solliciteren?

Stuur ons dan je motivatie waarom jij denkt dat deze functie en Fort bij jou passen. Je sollicitatie, voorzien van C.V. en cijferlijst, stuur je per brief of email naar Carolien Bonsma (bonsma@fortadvocaten.nl). Een assessment kan deel uitmaken van de procedure.